

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

8

ARBEJDER HØJSKOLEN

JUNI 1948

Statens pædagogiske Samfund
København

ARBEJDER HØJSKOLEN

NUMMER 34 JUNI 1948

Elevskrift

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE
OG ROSKILDE HØJSKOLE

Udgivet af

ARBEJDERNES OPLYSNINGS-FORBUND
I SAMRAAD MED ELEVFORENINGERNE

HOLSTEN
TILBERG

1910

REDAKTION

Oluf Bertolt *Erik Christensen*
Hj. Gammelgaard *Erik Hauerslev*
Hans Holm *M. P. Jensen*
Ernst Larsen *Svend Anker Larsen*

INDHOLDSFORTEGNELSE

MIT LIVSSYN	
Af Forstander <i>Hjalmar Gammelgaard</i>	5
FRISKE INDTRYK FRA ENGLAND	
Af Sekretær <i>Erik Hauerslev</i>	13
KARL MARX OG »DET KOMMUNISTISKE MANIFEST«	
Af Raadmand <i>Ib Kolbjørn</i>	19
DIN FATTIGDOM VAR IKKE MIN	
Af <i>Halfdan Rasmussen</i>	26
FOLKEOPLYSNING I TYSKLAND	
Af Bibliotekar <i>Kr. Lindbo Larsen</i>	29
SAADAN VAR DER PAA »SØRMARKA«	
Af <i>Tove Steffensen</i>	37
RASMUS VIND 80 AAR	39
HENVENDELSE TIL ALLE GAMLE ELEVVER FRA ROSKILDE HØJSKOLE	42
ROSKILDE HØJSKOLE	43
ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING	49
ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING .	50
PERSONALIA	52

IN DENNENDE... 1882

MIT LIVSSYN

AF HJALMAR GAMMELGAARD

I Radioens Foredragsserie »Mit Livssyn« talte Forstander Gammelgaard d. 8. Februar. Hans Tale ved den Lejlighed gav ikke blot et tankevækkende Indblik i, hvad tidlige Indtryk og Oplevelser kan betyde for Udviklingen af et Menneskes Personlighed, men den var ogsaa det smukkeste Vidnesbyrd om den Aand og den Aandsfrihed, der præger Roskilde Højskoles Forstander som Ungdomslærer. Hans Foredrag har da ogsaa været Genstand for adskillig Opmærksomhed og Omtale. Redaktionen er taknemmelig for at have faaet Lov at trykke det her i »Arbejderhøjskolen«.

MON jeg tør sige i »den farlige Radio«, at der er noget vist umoralsk i at opfordre Folk til at redegøre for deres Livssyn? Gamle Professor *Hoffding* gjorde tit sine Elever opmærksom paa, at det var en daarlig Gartner, der af og til pillede Planterne op af Jorden for at se, om Rødderne trivedes. *Georg Brandes* skjulte ikke sin Irritation over Sokrates Bud »*Kend dig selv*«. Det kunde kun føre til en handlingshemmende Selvdissektion. Og er det ikke ublufærdigt at forelægge Resultaterne for et ukendt og maaske uforstaaende Publikum? Kan man i det hele forlange af et Menneske, at han skal *ha'* et Livssyn ?

I Betænkningen til den *nugældende Højskolelov* siges der om den Skoleform, hvori jeg, som taler til Dem i Dag, har min Gerning, ordret, at »dens Maal ikke først og fremmest er at give reale Kundskaber, men at opdrage Mennesket, give det en rigtig Indstilling overfor Tilværelsen, ikke i Form af en færdig Livsanskuelse, men ved at hjælpe Eleverne til at tænke selv og skelne mellem ægte og uægte Værdier.« Altsaa, en Højskolemand *slipper ikke* for at danne sig en Opfattelse af disse Ting: Hvad er en rigtig Indstilling til Tilværelsen? Hvad er ægte og hvad er uægte Værdier? Og hans Elever kræver det af ham. Men hvor faar vi det fra?

Da Kejser *Marcus Aurelius*, Filosofen paa Tronen, for 1800 Aar siden nedskrev Fortalen til sine Betragtninger, opregnede han omhyggelig, hvad han skyldte hver af de mange Lærere og Slægtninge, under hvis Indflydelse han havde staaet i sin Barndom og Ungdom. Hvad der stod tilbage at forklare, og det var egentlig ikke meget, tilskrev han Gudene.

I vor Tid ved vi adskilligt mere om vor *Personligheds Genesis*. Om vort *Livssyn* er lyst eller mørkt farvet, om det er ængsteligt eller fortrøstningsfuldt, vigende eller kamplystent, hurtigt eller langsomt reagerende, svingende eller konstant, hænger nøje

sammen med vor *fysiske Konstitution*, til Dels som den er bestemt ved Arv: om vor Løgemshygning er pyknisk, leptosom eller atletisk; hænger sammen med Fordøjelsens, Blodomløbets, Aandedrættets, Nervesystemets Maade at fungere paa, og mest af alt vel med den interne Kirtel-Sekretion, hvis Gaader vi først i nyeste Tid har begyndt at løse. Overalt er der i højere eller ringere Grad Tale om et Vexelvirkningsforhold. Moderne Videnskab har ogsaa gjort det uomstødelig indlysende, at sjælelige Indtryk og Oplevelser i den tidlige Barnealder, længere tilbage end vor Erindring i Reglen rækker, øver en afgørende Indflydelse paa Karakter, Indstilling til Livet, Livssyn.

Men dette Livssyn, hvis Indhold tager Form af Billeder, Anelser, Drømme, føler vel de fleste efterhaanden Trang til at give Form; omgive det med fastere Konturer, udtrykke det i Ideer og Domme.

Naar denne Foredragsrække har faaet Fællestitlen »Mit Livssyn«, har man sikkert tænkt *Livsanskuelse*, men undgaaet Ordet, der har faaet en lidt kedelig Bismag, rent ud sagt af noget tysk: *Lebensanschauung*, *Weltanschauung*. En vis Hang til metafysisk Dybsindighed, der kan ytre sig sympatisk som Grundighed og Saglighed, men ogsaa komisk og farlig som Pedanteri og Forvæksling af Virkelighed og Tankekonstruktioner, vil de fleste ogsaa finde karakteristisk for væsentlige Sider af tysk Aand. En af de Tyskere, der har søgt at analysere Aarsagerne til sit Folks ubeskrivelige Tragedie i Dag, beskæftiger sig ogsaa med denne Ejendommelighed og illustrerer den spøgende med en gammel Vits: Naar en Tysker ser to Porte, hvoraf den ene bærer Indskriften »Indgangen til Paradis«, og den anden »Indgangen til Foredrag om Paradis«, saa vælger han uden Tøven den sidste.

Jeg tror ikke, man kan beskyldte os Danske for en saadan Hang til Dybsindighed eller frygte for, at den skal føre os paa Afveje. Vi har sikkert større Tilbøjelighed for en nemmere Form for Livsanskuelse, den der nu almindeligvis betegnes som *Ideologi*.

Ordet Ideologi findes ikke i 9. Bind af den store danske Ordbog, der udkom for 20 Aar siden. Man kan da rolig gaa ud fra, at det heller ikke paa det Tidspunkt er forekommet i danske Bøger og Blade. Nu kan man knap kige i sin Avis uden at støde paa Udtrykkene Ideologi og ideologisk, som om det drejede sig om noget fuldt ud naturligt, pænt og legitimt.

Det forholder sig formentlig saadan, at Ordene *Dogmatik*, *dogmatisk* efterhaanden er kommen i Miskredit som specielt teologiske, og man har saa grebet til de nye, som klinger bedre og leder Tanken hen til saa smukke Begreber som Ideer, Idealcer, Platon o. s. v.

En Mand, der henregner sig til Intelligensen, vil dog næppe synes om, at man taler om hans Ideologi. Men for *Masserne* vil han maaske synes, det er en udmærket

Ting. Ideologi passer godt ind i det *Nemhedens Evangelium*, der svarer til de Fremskridtsforestillinger, som hører sammen med Mekanisering og Specialisering. Ideologi er *Livsanskuelse fra Maskine*, Livssyn paa Samlebaand. En med Ideologiens Gift inficeret Gruppe af Mennesker vil altid være et egnet og lydigt Redskab i psykopatiske Magtstræberes og Magtgruppers Haand. I de vesteuropæiske Kirkesamfund er Ideologierne vel saa afsvækkede og tempererede ved Tilsætning med Tolerance, at de kan anses for nogenlunde uskadelige. Der vil næppe mere udbrude Krig mellem dem, der hævder den fuldstændige Forvandling i Nadverlæren, og dem, der nøjes med at sige »det er« eller »det betyder« Jesu Legeme og Blod, eller som betragter Nadveren blot som et Mindemaaltid. Større er Faren vel nok indenfor visse Religioner i Afrika og Asien.

Til Gengæld flourer Ideologierne paa det nationale og det politiske Omraade.

I Ideologierne opereres der med og vandles der rundt med Træskostøvler i *svære og mangetydige Ord* som Frihed, Lighed, Retfærdighed, Socialisme, Patriotisme, Mod, Troskab, Maal, Hensigt, Middel — som om det drejede sig om Kvadrater, Cirkler, ligesidede Trekkanter, Kegler, Hyperbler og andre definable Begreber.

Mangt og meget i vor Skole er indrettet paa at bane Vej for denne farlige Tendens. At hibringe Eleverne færdige Systemer, fuldt fordøjede Tanker er lettere end at øve dem i selv at tænke. Naar de tilstrækkelig tit har faaet at vide, hvad der skal sættes i Tælleren og hvad i Nævneren, og hvad der saa siden skal ske, vil mange mene, at Børnene har lært at regne, skønt de maaske ikke har forstaaet en Døjt deraf.

Der burde foran i alle *Lærebøger* (hvoraf mange utvivlsomt er overflødige, om ikke direkte skadelige) staa trykt med røde Bogstaver: Det meste af, hvad der staa i denne Bog er sandsynligvis Løgn eller halv Sandhed. — De matematiske Bøger maa jeg naturligvis undtage. Og det burde være indlysende for enhver *Lærer* (og Fader med), at han staa sikrest og udfylder sit Hverv bedst, hvis han i Tide faar gjort klart for Børnene, at han ikke er nogen særlig fuldkommen Autoritet. Jeg vil haabe, at den Reform af Seminarierne, som nu forestaar, vil føre til en grundig Ændring i Opfattelsen af Lærernes Opgaver og Stilling overfor Børnene.

Hvis Menneskene vilde forsøge at drage Konsekvenserne af de sidste Aars Erfaringer op til Dags Dato, vilde de indse, at ideologiske Tankevaner gør alt Haab om Fred og Broderskab i Verden utopisk. De vilde erklære Ideologierne Krig og ikke mindre bekæmpe de Midler, hvorved Ideologierne dannes, enten det er i en Skole, hvor autoriserede Meninger doceres og støttes af dito Bøger, eller sidenhen, i den mere voxne Alder, ved Anvendelse af Massesuggestion og Propaganda.

*

Jeg er — maaske halvt uforvarende — kommet til at røbe en *Side* af mit Livssyn, vel nærmest den *negative*. Hvis ikke der var noget, der stod for mig som absolutte Værdier, vilde Kampen mod det, jeg har nævnt, ikke forekomme mig saa vigtig, ikke kunne bringe mig i Affekt.

Men naar jeg kommer til det positive, til det som er det faste Punkt i min Tro og Udgangspunktet for min Virksomhed og min Kamp i Livet, saa møder jeg for Alvor den Vanskelighed, jeg før nævnte: at netop de Ord, som her skal bruges, er Bedragere. Om de højeste Ting i Livet kan man, som Niels Bohr sagde det i sit Radioforedrag i F'jor, kun tale paa en spøgende Maade eller ved Billeder — som Mesteren gjorde det.

Jeg kan heller ikke gøre fuld Rede for min Tro's, mit Livssyns Tilblivelse. Ikke selv om jeg fortalte alt, hvad jeg ved om mit Liv, ogsaa de Sider deraf, som man ellers regner med at have Lov at skjule under Blufærdighedens Kaabe.

Et Par *enkelt* Træk kan maaske tjene til et lille Kig ind i det Værksted, hvor vore inderste Meninger bliver til.

Vore første og maaske vigtigste Oplevelser unddrager sig vor Kontrol, fordi Erindringerne derom er som isolerede Skvulp i Forglemmelsens Hav. Jeg maa hente mine Træk fra den senere Barnealder, hvor Kontinuiteten opleves og huskes.

Da jeg var 9 Aar, fandt jeg i en Skuffe et Nummer af et Tidsskrift, der saa vidt jeg erindrer hed »Naturen og Menneskelivet« og blev udgivet af en naturvidenskabelig interesseret Præst. Jeg læste deri en Artikel, som bl. a. fortalte, at man kendte Stjerner, hvis Afstand fra Jorden var 9000 Lysaar, et Tal, der som bekendt nu maa fordobles mange Gange. Min første Tanke var Almanaken, forsynet med Københavns Universitets Stempel, hvor der paa Titelbladet efter Aarstallet 1889 stod saadan noget som »5781 Aar efter Verdens Skabelse«. Det var allerede nok til at fremkalde farlige Grublerier, som det var umuligt at tale med de Voxne om. Sæt, de nu ikke kunde give Svar! Men endnu mere foruroligende var den Udvidelse af Rumbegrebet, der fandt Sted ud fra min Viden om, at Jordens Afstand fra Solen kun var 8 Lysminutter, 20 Millioner Mil, i og for sig nok for Fantasien. Og hvad laa der uden for de 9000 Lysaar? Forestillingen om rumlig Ubegrænsethed laa uden for det fattelige, men ligesaa ufatteligt var den modsatte Forestilling: Her hører Rummet op, der er ingenting udenfor!

Og fra Rummet søgte Fantasien over til *Tiden* — Begyndelse og Ende. Samme umulige Valg. Samme uoverstigelige Mur for Tanken. Og til den første Aarsag. Er Gud altings Ophav, hvem er da Ophav til Gud? Problemet er kun flyttet, dets Løsning er ikke kommet nærmere.

Fra disse *kosmologiske Grublerier*, der hvis jeg ikke ved Siden af havde levet et

sundt Drengeliv, hvor fx. Holbergs Komedier og Epistler var en stadig gentagen Vederkvælgelse for mig — jeg har vel som de fleste andre Mennesker baade haft noget af en Don Quijote og en Saneho Pansa i mig — *fra disse Grublerier* var der ikke langt til Forestillinger som den, at mine Omgivelser kun var et Fantom; Ydervedenen, ogsaa Menneskene, mine nærmeste kun noget, der figurerede i mine Drømme. Jeg kendte ikke J. P. Jacobsens Digt om Rummet det vældige, om Solsystemet, der maaske kun er en Krusning i mine Tankers Hav, ej heller Stuart Mills Afhandling om »Troen paa en ydre Verden«. Men *Muren* havde jeg mødt, som end ikke den største Tænker kommer over.

Til Lykke for min sjælelige Sundhed kom jeg *ud at tjene*, da jeg var 12 Aar, og til endnu større Lykke blev jeg helt fritaget for Skolegang et halvt Aar, eftersom det var i det under preussisk Regimente og Skolevæsen staaende Sønderjylland. Jeg kom under helt nye Forhold, blandt fremmede Mennesker, som gav andet at tænke paa end abstrakte Drømmerier. Det haarde legemlige Arbejde gav en tryk og kvægende Nattesøvn.

Kun i Dagens eneste Fritime, mens de andre Folk sov til Middag var der Tid til Læsning, og netop derfor indsugedes alt med intenst Begær. Da gjorde jeg bl. a. mit første Bekendtskab med Henrik Ibsen, især gjorde »Kejser og Galilæer« Indtryk paa mig. Men den største Virkning paa min Fantasi øvede »*Michael Kohlhaas*« paa mig, den tyske Digter Heinrich v. Kleist's gribende Genfortælling af en historisk Livstragedie paa Luthers Tid: den brave, fromme og retskafne Hestehandler, der for at opnaa sin Ret føres ind i stadig større Forbrydelser og ender sit Liv paa Retterstedet. I Stedet for metafysiske Spekulationer blev det nu moralske og samfundsmæssige Spørgsmaal der optog mig. — Jeg har aldrig læst Michael Kohlhaas siden, men den har ofte været i mine Tanker, mest under de Oplevelser vi alle kender til fra de sidste Aar, og efter at jeg ved mit Arbejde i Fængsler og Straffelejre er kommen til at beskæftige mig med Forbrydelsens, især den politiske Forbrydelses Tilbliven, Krigens Indflydelse paa den menneskelige Psyke o. s. v.

Det kritiske Punkt i mit Syn paa Menneskets Skyld og Menneskers Dom kom dog først et Par Aar senere, da Præsten under Konfirmationsforberedelsen talte med os om Evangelisten Lukas Beretning over Jesu Ord til de to Røvere ved Siden af hans Kors og stillede os det Spørgsmaal: »Vilde en af os i Jesu Sted være i Stand til at afgøre, om én af disse Røvere eller maaske begge var værdige til at følge med til Paradis«. Han gav selv Svaret ved at tilføje: »Nej, selv om vi kendte hver af Forbrydernes Domsakter ud og ind, saa vilde det dog kun være en forsvindende Brøkdal af de Motiver i Arv og i ydre Forhold, som har gjort ham til det, han er, og som maatte kendes for at kunne fælde en fuldt retfærdig, en guddommelig Dom«.

Der var igen tændt en Brand. Jeg fik ikke Søvn i tre Nætter, og jeg gennemgik vel nok den haardeste Kamp i mit Liv. Paa engang stod klart for mig det uhyre Komplex, de Myriader af Aarsager, som vor Tankes Konstruktion tvinger os til at antage ikke blot forud for enhver ydre, *fysisk* Tildragelse, men i lige saa høj Grad forud for Foreteelser af sjælelig Art. At Gud eller onde Aander maaske griber ind i Hændelsesforløbet ændrer intet ved Sagen, gør ikke Viljen friere. Jeg tror ikke, at *Sartres* paradoxale Krumspring vilde have gjort mindste Indtryk paa mig, navnlig da ikke, hvis jeg havde set, at han i sine skønlitterære Frembringelser anvender nøjagtig samme causale Metode som f. Ex. Flaubert eller Zola.

Men hvad Mening blev der da i Talen om Skyld og Ansvar, med hvad Ret kunde vi da skelne mellem Godt og Ondt, mellem Gode og Onde. Var vi ikke hjenfaldne til sløv Fatalisme; graat og ligegyldigt vilde Livet blive.

Jeg var igen stødt paa en uoverstigelig *Mur*, den som Heksen i Oldsagnet førte Kong Hading ud til. Og efterhaanden naaede jeg ogsaa en Slags *Løsning*, et Postulat af den praktiske Fornuft. Ansvarsfølelse og Anger er — som vor Erkendelse nu engang er indrettet — lige saa motivbestemte Fænomener i vor Sjæl som alle andre. De Samfund, hvis religiøse Opfattelse er udgaaet fra *Calvin* med hans Lære om Prædestinationen, Forudbestemmelsen fra Evighed af selv de mindste Handlinger, og som særlig har været dominerende i den britiske Del af Verden — disse Samfund er jo absolut ikke dem, hvori Initiativ og Handlekraft har været svagest, ej heller har de etiske Krav der været mildere.

Jeg har her omtalt et Par af de Oplevelser, som staar klarest for min Erindring og som utvivlsomt har bidraget til at danne Konturerne om det Livssyn, der formentlig har faaet sin Farve langt tidligere og i det ubevidste Jeg.

Nogen nævneværdig Ændring tror jeg ikke mit Livssyn har undergaaet i den voxne Alder. Jeg haaber, jeg har holdt mig til Reformatoren Johan Hus' Ord for mere end 500 Aar siden: »Fra min tidligste Ungdom har jeg gjort mig det til Regel, saa ofte jeg paa et Punkt fik en sandere Opfattelse, med Glæde og i Ydmyghed at lade min forrige Mening falde, da jeg godt ved, at det, vi ved, er langt mindre end det, vi ikke ved.« Men ved selve Fundamentet kan jeg ikke se, der er ændret væsentligt.

Men skal jeg nu til Slut forsøge det *Vovestykke* at forme dette uudsigelige i *Ord*, saa maatte det blive omtrent saadan: »Jeg tror paa, eller jeg har en stærk *Følelse* af Livets Hellighed, af dets uendelige Rigdom og Skønhed, dets Dybde og Mangfoldighed — som den udfolder sig i Naturen i Kunstens ypperste Værker, i Musikken, i Historiens Bog, i Videnskabens Stræben med Sandheden som eneste Maal og Ledestjerne, i levende Menneskers bankende Hjerter, i Kammeraters Hænder, der strækkes frem imod mig, og først og sidst i *Barnet*, Mennesket som endnu bærer Livets

uforfalskede Præg. Mesterens Ord: »Uden I bliver som Børn, kan I ikke komme ind i Himmeriges Rige« staar for mig som Kristendommens Kvintessens, ogsaa som det Ord i Skriften, der vanskeligst finder et Sidestykke i de andre store Religioners hellige Bøger. Det er en af Livets sælsomme Ironier, at Kirkens Ideologi har faaet disse klare Ord drejet om til en Lære om *Arvesynd* og en falden Slægt, der skal genrejses, og at Skolen synes at have sat sig som Maal hurtigst muligt at faa det Barnlige pillet ud og den Voksne gjort til Mester i Livets Kunst i Stedet for Lærling, at faa Barnet gjort til en Slave af Ideologiernes Djævel.

Ikke at jeg anser Menneskene for at være født som *Engle* — det gjorde vel ikke engang Rousseau, i hvert Fald ikke altid. Men jeg føler mig som gamle *Adam Smith*, Nationaløkonomiens Fader, *overbevist* om, at *Sympatien*, Trangen til at *øve* Sympati og Trangen til at modtage Sympati, er en saa mægtig Drivkraft i vor sjælelige Mekanisme, at den vilde blive bestemmende for vor Færd blandt Mennesker og vort Syn paa Livet — hvis den vel at mærke fik gode Livskaar, og hvis ikke Opdragelsen forcerede Udviklingen af andre Muligheder i vor Natur, saasom Forfængelighed, Kappelstrid, Magtbegær, Muligheder, der ikke lader sig bortamputere, og som hver for sig har sin Plads i vor sjælelige Økonomi, men som, ved at overekspioneres, udarter til Skinvæsen og Hykleri, Misundelse og Skadefryd, Smaalighed, Plagsomhed og i værste Fald Tyranni. Det sunde Magtbegær, f. Ex., finder Tilfredsstillelse ved at løfte den ringere udrustede op til sig, opmuntre og hjælpe ham, dele ud af sin aandelige Overflod, mens det syge Magtbegær finder sin Stimulans i andres relative Afmagt og Afhængighed.

Til ideologisk Livssyn og Autoritetsdyrkelse svarer *Diktaturet* som Statsform og de faas Prærogativer; til Agtelse for Menneskeværd og Erfaring af Livets Rigdom og Erkendelse af det umulige i at formulere den almengyldigt svarer *Demokrati* og social Retfærdighed. Hvor dette Livssyn ikke har Raaderum, vil Demokratiet uvægerlig antage Vrangformer eller faa en kort Levetid.

Kan Livssynet *begrundes* paa uimodsigelig Maade, udfra Forudsætninger, der er tilgængelige for alle? Naturligvis vil enhver, der er sig et Livssyn bevidst, søge efter en sociologisk Begrundelse, hvis videnskabelige Utilstrækkelighed dog sikkert maa erkendes. Paa Bunden vil man, som Professor Alf Ross siger i sin Bog om Demokratiet altid finde metafysiske religiøse Grundforestillinger eller i sidste Instans et *Moment af Tabu*.

Følelsen af Livets Rigdom og Herlighed gør Døden dobbelt grusom og uforstaaelig, og nærer Haabet om dets Fortsættelse efter Jordlivets Afslutning. Men her staar vi atter ved Muren. Sjælen staar helt alene over for det uudgrundelige, selv om den

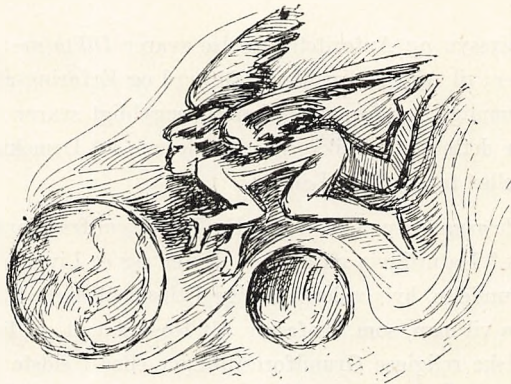
maaske nu og da synes at kunne høre Hanens afrevne Hoved gale bag Muren. Her kan hverken Videnskaben eller Alverdens Præster og autoriserede Magere hjælpe.

Jeg er ikke, saa lidt vel som det store Flertal af mine Tilhørere, en Montaigne i sit Taarn eller en Søren Kierkegaard vandrende frem og tilbage i sin Salsøjlighed. Vort Livssyn har vi ikke for at doeere eller forkynde det, som det ved Skæbnens Ugunst er blevet min Lod i Aften. Vort Livssyn er et Redskab i vort Arbejde for at faa noget ud af Livet, gennem Væren og Væsen komme i Kontakt med vor Næste, nære hans Mulighed for at faa den samme Oplevelse af Livets Rigdom og Højhed, hjælpe de Spirer, der maaske kan synes kvalt eller vantrives mellem Sten og Tidsler, i Hjemmets Usselhed, i Eksamensskolens Trædemølle eller det ensformige Arbejdes Trommerom — og derigennem selv føle, at Flammen brænder lige stærkt.

Det er ikke blot Læreren, det her gælder i Forholdet til hans Elever. Det er Lægen overfor sine Patienter, Fængselsfunktionæren overfor Fangerne, Svenden overfor Læredrengene, Arbejdslederen overfor sine Folk, Forældre over for deres Børn, Kammerater mellem Kammerater.

For os alle gælder det at holde Livssynets Flamme brændende.

Hjalmar Gammelgaard.

FRISKE INDTRYK FRA ENGLAND

AF ERIK HAUERSLEV

Med den Shakespeare'ske Julius Cæsars Ord: *Go to my right side, my left ear is deaf* *), bad Sir Richard Livingstone mig tage Plads. Vi var lige vendt tilbage fra *The Dining Hall*, Spisesalen, efter et af de bedste Maaltider, jeg fik under mit mere end to Maaneders Ophold i England, hvor man lever betydeligt daarligere end i Danmark, men hvor man meget sjældent hører nogen beklage sig over de knebne Rationer.

Middagen i *Corpus Christi College* blev indtaget under fuld Iagttagelse af de gamle Traditioner. Studenterne stod ret ved de lange Borde, da Sir Richard og Lærerne (*The Fellows*) gjorde deres Entré, alle iført de kendte sorte Kapper og firkantede Hattc. Saa snart de havde indtaget deres Pladser ved Højbordet, sprang en af Studenterne frem og bad en lang latinsk Bordbøn, inden Maaltidet tog sin Begyndelse. Flinkc Tjenere sørgede for, at vi ikke manglede noget, heri ogsaa indbefattet, at de tunge Sølvkrus ikke fattedes Kollegiets fortrinlige hjemmnebryggede Øl!

Naar *Sir Richard*, Præsidenten for dette ærværdige gamle Oxford Kollegium, havde inviteret mig til Middag, var det fordi han var levende interesseret i Folkeoplysning og ved denne Lejlighed ønskede at faa lidt mere at vide om, hvad der skete paa denne Front i Danmark. For mange Aar siden havde han besøgt de danske Folkehøjskoler og senere skrevet en Bog om Folkeoplysning, hvori han fremholdt den danske Højskoleform som et Mønster ogsaa for England, der efter hans Mening burde indrette helst lige saa mange Højskoler, som man nu har Pubs!**)

*) Gaa om paa min højre Side, jeg er døv paa venstre Øre.

**) Pubs er en Forkortelse af Public Houses, nærmest at sammenligne med Barer hvor der fortrinsvis udskænkes Øl. Der findes et Utal af dem i England.

Denne Interesse hos Universitetsfolk for Folkeoplysning møder man ofte i England. Det er sikkert ikke for meget sagt, at engelske Universiteter i højere Grad end skandinaviske føler en Forpligtelse til ogsaa at gøre en Indsats uden for Universiteternes Mure. Derfor er der ved alle Universiteter et saakaldt *Extra-Mural Department*, der f. Eks. for Londons Vedkommende beskæftiger en halv Sned Mennesker. Deres Opgave er i første Række at stille universitetsuddannede Lærere til Raadighed for det folkeoplysende Arbejde, hvad fortrinsvis kommer det engelske Oplysningsforbund (The Workers' Educational Association) — gerne forkortet til WEA — til gode. En Del af disse Lærere har deres almindelige Undervisning i Universitetet at passe om Dagen og faar for en Dobbelttime i en Aftenskoloklasse fra 40 til 80 Kr. i Honorar. Andre er *full-time-tutors*, d. v. s. tager sig udelukkende af at undervise i det folkeoplysende Arbejde og har deres Levebrød ved det. Mange Steder — ogsaa i visse Tilfælde ansat af WEA — findes en *organizing tutor*, der ved Siden af lejlighedsvis Undervisning har som speciel Opgave at oprette Klasser og tilrettelægge deres Arbejde.

I Kraft af denne Ordning er Aftenskolevirksomheden ualmindelig vel organiseret, og følgelig findes i England Klasser af en meget høj Standard, ligesom den bedre Forsyning af Lærere gør Emnevalget rigere. Naar Fagforeningskundskab, kommunale Spørgsmaal o. l. er de mest søgte Emner her i Landet, er Aarsagen vel ikke blot den, at disse Ting interesserer mest, men at vi til andre Emner har større Vanskelighed med at finde de rette Lærere og Ledere frem.

Denne Bekymring eksisterer stort set ikke paa den anden Side Nordsøen, men alligevel er det bemærkelsesværdigt, at det mest foretrukne Emne i det engelske Oplysningsforbund er *Literatur*, hvoraf der sidste Vinter var 835 Hold. Som Nummer to i Størrelsesordenen følger *Internationale Problemer*, hvad afsvækker vor sædvanlige Betragtning om, at Britten ikke interesserer sig ret meget for det, der sker uden for Englands Grænser. Som Nummer tre staar *Musikforstaaelse* med 521 Klasser, og derefter følger *Psykologi, sociale og politiske Spørgsmaal og Økonomi. Kunst og Arkitektur* har samlet 149 Hold, *Filosofi, Etik og Logik* 204, og først herefter kommer kommunale Spørgsmaal, Fagforeningskundskab og de øvrige Emner, som vilde dominere i en tilsvarende dansk Statistik.

Undervisningen former sig i Reglen paa den Maade, at Læreren holder et Foredrag paa en $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ Time, hvorefter Klassen samtaler om Emnet. Grundbogsprincippet kendes næsten slet ikke, men Læreren sørger for ved Sæsonens Begyndelse at fremskaffe en Kasse med forskellige Bøger om Emnet, som Eleverne kan laane. Bøgerne rekvireres i Almindelighed fra det særlige Bibliotek, som er en Bestanddel af de før nævnte Extra-Mural Departments.

Studiekredsene, som vi er saa glade for i dansk Arbejderoplysning, fandt jeg ingen af. Men naar jeg havde Anledning til at fortælle lidt om dansk Oplysningsarbejde, var — ved Siden af Folkeløjskolen — vore Studiekredse noget af det, der interesserede dem mest. Mange var dog skeptiske m. H. t. en Omplantning af denne Arbejdsform til engelsk Grund. Motiveringen var gerne, at Englænderne i Almindelighed var for tilbageholdende! En anden Væsensforskel fra dansk Arbejderoplysning er den, at man meget sjældent holder almindelige Enkeltforedrag, ligesom jeg ikke i et eneste Tilfælde fandt, at Film indgik som Led i noget Arrangement.

Til Gengæld er 1-Dages Skoler, Week-end Kursus, ved Siden af Sommerkursus som vi ogsaa kender dem, meget hyppigt forekommende. Som bekendt findes der ud over Landet mange skønne gamle Slotte og Lystgaarde bygget af en pengestærk Overklasse, der altid har sat Pris paa at kunne trække sig tilbage til landlige Omgivelser for at ride, jage, spille Golf og Tennis og ogsaa hygge sig indendørs ved den uundgaaelige, aabne Kaminild. I Krigsaarene beslaglagde Militæret de bedste og smukkeste boliggende af disse Bygninger, og da Krigen hørte op, kom mange af dem til at staa tomme, dels fordi Ejerne p. G. a. Manglen paa Arbejdskraft og ogsaa de højere Lønninger fandt det næsten umuligt at have den store Stab af Personale, det kræver for at bo i et saadant Hus, og dels — efter de konservative Avisers Mening — fordi Arbejderregeringen ved skattemæssige Foranstaltninger plyndrer alle, der har lidt Penge, til det bare Skind! Denne Situation har de lokale Skolemyndigheder benyttet sig af og opkøbt en Række af disse i Almindelighed velindrettede og komfortable Bygninger til Brug for Oplysningsorganisationer og Kursus af forskellig Art.

Naar de lokale Skolemyndigheder foretager disse Opkøb nu, maa Motiveringen ikke saa meget søges i, at de alle pludselig har indset Nødvendigheden af, at Oplysningsarbejdet maa have den Slags Lokalteter stillet til Raadighed. Forklaringen ligger først og fremmest deri, at den meget skelsættende Skolelov, *The Education Act*, vedtaget i 1944, har paalagt de lokale Myndigheder at gøre noget for Oplysningsarbejdet og ogsaa pengemæssigt gjort dette muligt. Og saa er det en nem og overskuelig Ting at stikke Pengene i en Lystgaard eller et godt gammelt georgiansk Hus og indrette det til Kursus o. l.

Saa vidt jeg kan skønne, er det i meget høj Grad det engelske Oplysningsforbund, der har draget Fordel af denne »Landvinding«. Lørdag Eftermiddag eller Søndag Morgen drager man i en lejet Bus ud af Byen, ud i det naturskønne engelske Landskab (det er jo en stor Misforstaaelse at tro, at det altsammen er rygende Skorstene og sorte Minedistrikter) til et af de før omtalte Steder for at høre 3—4 Foredrag om Byplanlægning, Sociallovgivning, Lønpolitik, eller hvad der nu kan være paa Dagsordenen. Efter Foredragene diskuterer man i meget mindre Omfang end ved danske

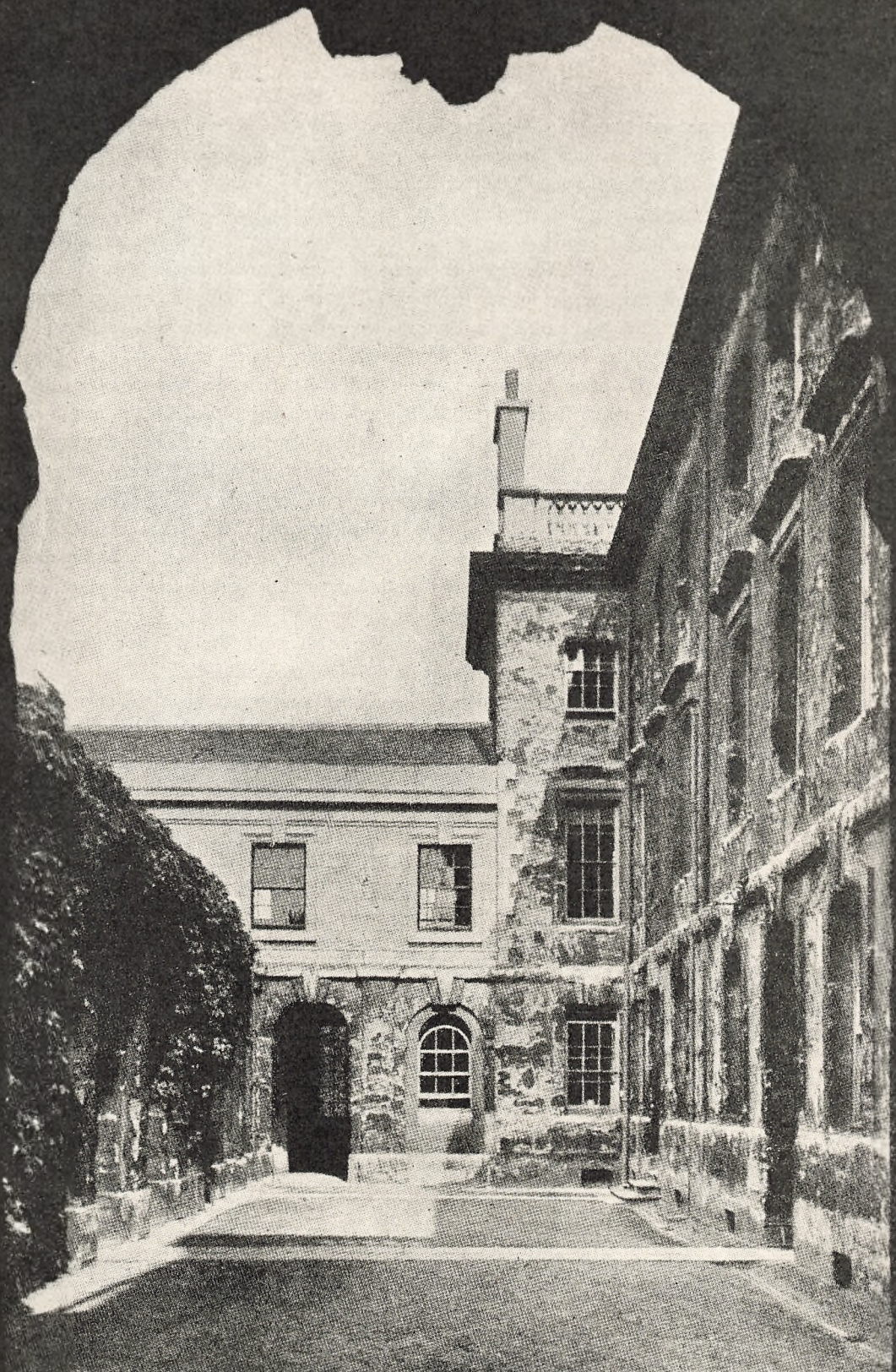
Møder og Kursus. Man bruger i Stedet for Tiden til, hvad de kalder »to ask questions«. Fremfor at spille Tiden med at udrede for Forsamlingen, hvad en Række af Deltagerne hver for sig maatte mene om det behandlede Emne, stilles der korte og koncise Spørgsmaal, som Foredragsholderen besvarer, efterhaanden som de fremkommer. Paa denne Maade drager man den størst mulige Fordel af den nærværende Forelæseres Specialviden.

En Ting, man savner, naar man mødes med engelske Oplysningsfolk, er, at de synger saa lidt. De kunde aldrig tænke sig at indlede et Møde eller et Foredrag med en Fællessang. En Arbejdersangbog eksisterer ikke, og skulde man en Aften — jeg oplevede det kun en eneste Gang — finde paa at synge, maa man ty til en af de kendte Folkesange af *My bonnie is over the ocean*-Typen. Ja, dog undtagen i Wales, hvor de synger meget og synger flerstemmig uden videre. Det er noget, de ikke kan gøre for! En Slags Naturbegavelse.

Paa Grund af det engelske Oplysningsforbunds særlige Opbygning og Udvikling — det henter sine Penge fra individuelle Medlemmer og fra Skole-, Biblioteks- og andre Organisationer af lignende Art, men ikke direkte fra hverken Parti- eller Fagbevægelse — er det faglige Oplysningsarbejde organiseret gennem særlige Samarbejdskomiteer, og maa vel siges i Almindelighed ikke at være saa veludviklet som i Danmark, i hvert Fald er det ikke bragt i saa faste Rammer som her. Paa dette særlige Omraade er ogsaa en anden Organisation aktiv, nemlig N. C. L. C., som WEA for at bruge et mildt Udtryk — ikke har noget særligt hjerteligt Forhold til.

Desuden begynder Universiteterne ogsaa at interessere sig for Fagforeningsfolkene. Paa *Queens College* i Oxford var der f. Eks. i April Maaned et Kursus af en Uges Varighed, hvortil prominente Fagforeningsledere fra hele England var inviteret, for sammen med Økonomer at drøfte aktuelle Problemer i Forbindelse med den nylig gennemførte Nationalisering af Mineindustrien og Jernbanerne. Mange kendte Folk have fundet Vej til Oxford for at være med i dette Kursus, lige fra den nu aldrende Økonom *G. D. H. Cole* til Minearbejdernes dynamiske Formand, Kommunisten *Arthur Horner*. Foruden en Række Foredrag var Hovedvægten i Arbejdet lagt paa *Seminars*, Smangrupper paa 4—8 Deltagere, der hver undersøgte og gennemdrøftede et Detailproblem. Dette blev saa som en Slags Betænkning forelagt hele Kursus og endnu en Gang diskuteret her. En Metode, der faktisk gav gode Arbejdsresultater, og som vi sikkert med Fordel ogsaa kunde anvende ved visse af vore Kursus.

At bo paa *Queens College* var en Oplevelse i sig selv. Naar det overhovedet kunde lade sig gøre, var Aarsagen den, at Kollegiet i nogle Uger stod tomt, fordi Studenterne (*The Undergraduates*) var rejst hjem paa Paaskeferie. Derfor kunde vi ligesom

Studenterne have hver sin 2-Værelses Lejlighed, med dybe læderbetrukne Klubstole i Stuen, hvor der fra tidlig Morgen flammede en lystig Kulild i den aabne Kamin (at det meste af Varmen før umiddelbart til Himmels gennem Skorstenen er en anden Sag).

Kl. 11 hver Aften blev Nøglen i den tunge Port drejet i Laas, og vi var indesparret saa effektivt som i et Fængsel. Fra de adskillige Meter høje Mure stritter rustne Pigge, og for alle Vinduer i Stueetagen er der forsvarlige Jernstænger. Men hvorfor skulde man ogsaa forlade Kollegiet. Det er en lille By i Byen med egen Kirke og eget Bibliotek, med Park, Tennisbaner og Butik, hvor der ogsaa udskænkes Øl. Gennem adskillige hundrede Aar har Queens College været en Institution i England og aflejret Traditioner, som hverken en ny Tid, en Arbejderregering eller en ny Skolelov — rent umiddelbart i hvert Fald, kan ændre meget paa. Derfor maatte vi der kom udefra — og det omfattede alle, lige til den mest revolutionære Samfundsomstyrter — bøje os for Kollegiets skrevne og uskrevne Love. En Tjener — for her er kun beskæftiget Væsener af Hankøn, kommer om Morgenen ind i dit Soveværelse og som et Signal til, at det er Tid at staa op, hældes varmt Vand i Vaskefadet. Han pudser dine Sko, holder Lejligheden i Orden og fodrer den umættelige Kamin med dejlige sorte Kul. Men for at Rigets udvalgte Sønner ikke skal blive blødsødne, indlægges ikke Toiletter i de enkelte Bygninger. Selv midt i en bitterlig kold Foraarsnat er du henvist til at famle dig ned i begsort Mørke ad stejle Vindeltrapper og tværs over den aabne Gaard ud i Porten for at finde Døren med Skiltet.

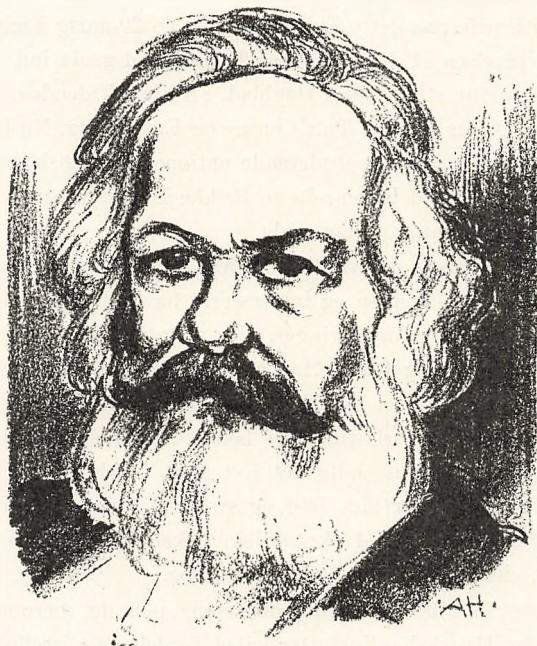
Jeg gad vide, hvem der i det lange Løb mest kan »smitte af« paa den anden Part, Arbejderne paa Kollegiet, et af Symbolerne paa Konservatismens og Privilegiernes England eller Kollegiet paa Arbejderne, der foreløbig synes godt i Gang med at gennemføre den mest dybtgaaende Revolution, det britiske Rige i Generationer har oplevet.

Erik Haverslev.

KARL MARX

og »Det kommunistiske Manifest«

AF Raudmand
IB KOLBJØRN

I Slutningen af Februar 1848 udkom i London en lille 23 Siders Pjece. Den var beskednen i sit Udstyr og næppe trykt i noget overvældende stort Oplag. Alligevel skulde den faa stor Betydning, naa at blive oversat til Alverdens Sprog, læst og diskuteret af skiftende Generationer. Skriftet var »Det kommunistiske Manifest«, den første og i sin Form klassiske Fremstilling af den Tankegang, der skulde komme til at danne Arbejderbevægelsens teoretiske Grundlag. For at undgaa Misforstaaelser er det bedst straks at slaa fast, at Manifestets Navn ikke er Udtryk for nogen Tilknytning til vore Dages Kommuniste. For 100 Aar siden og langt op mod vor Tid brugtes Ordene Socialist og Kommunist praktisk talt i Flæng.

Manifestet udsendtes som Program for en international Arbejderforening med Hovedsæde i London. Særlig omfattende var denne ikke. Den havde Afdelinger — væsentligst bestaaende af tyske Haandværksvende og enkelte Akademikere — i England, Frankrig, Belgien og Tyskland.

Manifestets første Udgave bærer ingen Forfatternavne. Det var imidlertid affattet af to unge Tyskere, Karl Marx og Fr. Engels, hvem Forbundet paa sin Kongres i November 1847 havde overdraget Hvervet.

Karl Marx levede paa dette Tidspunkt som en 29-aarig Emigrant i Bruxelles. Han var efter Erhvervelsen af den filosofiske Doktorgrad gaaet ind i politisk Bladvirksomhed som Redaktør af et frisindet Dagblad, »Rhinsk Tidende«, i Köln. Snart var han imidlertid blevet Offer for den Tids Censur og Ensretning. Nu havde han i 5 Aar levet i Frankrig og Belgien, iøvrigt studerende nationaløkonomisk, historisk og social Litteratur. Vi ved god Besked herom, da en Række Hefter, hvori Marx gjorde Uddrag af og Notater om sin Læsning, er bevarede.

Hans Ven Fr. Engels, der var et Par Aar yngre, havde faaet sin Uddannelse i det praktiske Erhvervsliv. Vaagen og interesseret havde han indsuget rige Indtryk af de økonomiske og sociale Forandringer, der fulgte Industriens Gennembrud i hans Hjemstavn ved Rhinen og Ruhr. Han havde senere i to Aar deltaget i Ledelsen af en Fabrik i Manchester — vel det Sted i Verden hvor man dengang tydeligst kunde iagttage, hvad Maskinindustriens Sejr betød, ikke alene teknisk, men ogsaa socialt. Sine Erfaringer havde han nedfældet i et stort Værk om »Arbejderklassens Kaar i England« — et Værk, der blev læst og vurderet langt ud over socialistiske Kredse. Da Biskop Martensen i 1874 skriver sin bekendte Afhandling om »Socialisme og Christendom«, citerer han saaledes Engels' Bog.

Det er disse to Mænds Navne, der staar paa det berømte Manifest' Titelblad siden 2. Udgave. Hvorledes Forfatterskabet fordeler sig imellem dem, vides ikke med absolut Sikkerhed. Medens store Dele af Marx' og Engels' Manuskripter og Brevveksling er bevaret den Dag i Dag, findes kun et enkelt Blad af Konceptet til Manifestet. Derimod eksisterer der et Udkast fra Fr. Engels' Haand, affattet i Katekismusform med Spørgsmaal og Svar. Det er dog sikkert rigtigt, naar den norske Professor Edv. Bull siger:

»Det er med fuld Ret, at Manifestet bærer begge Navne paa Titelbladet. Ideerne tilhører dem begge, men Aanden, Gløden, Temperamentet er langt mere Marx' end Engels'. Den Stemning, som gaar igennem det og bærer det oppe i de store Højder, er ikke Engels' varme menneskelige Følelse, som vi kender den fra »Arbejderklassens Kaar i England« — det er Marx' vældige overmenneskelige Lidenskab, i Slægt med Jesaja, Dante, Michelangelo.«

En kendt Verselinie siger »Om 100 Aar er alting glemt«. Vore Dages forcerede Tempo kan friste til at nedsætte Terminen meget betydeligt. Hvorfor nu mindes dette lille Skrift paa dets Hundredaarsdag? Stilistisk er det et Kunstværk. Maaske har en og anden af mine Læsere mødt Folk, der siger: »Karl Marx er ikke til at læse, han er uforstaaelig«. Karl Marx har skrevet store videnskabelige Værker præget af den Tids filosofiske Form. De er ikke helt ligetil. Men han havde ogsaa en fantastisk Evne til i knappe, udmejslede Sætninger at forme en Tankegang, saa den brændte sig fast i Bevidstheden. Professor Edvard Bull har om Manifestet sagt: »Det hører til de store Mesterværker i Verdenslitteraturen sammen med Jobs Bog og Johannes Evangelium, med Hamlet og Faust«. Stilen og den brændende Patos, som bærer den, er imidlertid ikke Forklaring nok. Vi har et Par andre sociale Anklageskrifter fra den samme Periode, den franske Katolik Lamennais' »En Troendes Ord«, der medførte hans Udstødelse af Romerkirken, og den store Skotte Thomas Carlyle's »Svundne Tider og ny« — de foreligger begge i dansk Oversættelse — som i fængende Ord rejser Tidens sociale Problemer. Naar de er glemt, mens Manifestet har levet videre, læst og diskuteret, er Forklaringen en anden. Den tyske Sociolog, Professor Werner Sombart, skrev engang: »Det kommunistiske Manifest er det ejendommeligste Skrift, Verdenslitteraturen kender. Det vrimler af Fejltagelser, af umodne Ideer, og er alligevel et uovertruffet Mesterværk af henrivende Kraft. Det er udstyret med en Rigdom af Ideer, som grænser til det eventyrlige, særlig naar man gør sig klart, at dets Forfattere var unge Mænd i 20'erne. Mange af dets Erkendelser synes indgivet af en næsten synsk Visdom. Man har sagt, at næsten hele vor Viden om det moderne Samfunds Væsen rummes i det. Til en vis Grad er dette rigtigt, blot er det altsammen kortfattet, kun flygtigt strejft. Men selv den, som gennem Aartier med Flid har studeret Samfundsforholdene, finder stadig nye, uventede, uhørte Sandheder i Manifestet.«

Hvad siger nu dette Manifest, og hvad er dets Baggrund? I Slutningen af 1700-Tallet brød en ny Teknik og dermed en ny Samfundsordning igennem i England. Den bredte sig i den følgende Menneskealder derfra ud gennem Vesteuropa. Middelalderens Haandværk afløstes af store Fabrikker baseret paa Maskindrift. Herved opnaaedes en langt større og billigere Produktion. Men det betød samtidig, at Lavstidens selvstændige Haandværksmestre, som levede i relativt trygge Kaar, forsvandt. I Stedet opstod et Samfund med forholdsvis faa Kapitalbesiddere, der ejede Produktionsmidlerne, og et stort Antal af besiddelsesløse Lønarbejdere. En indbyrdes Trængsel for at opnaa Beskæftigelse pressede Lønnen ned, Kvinde- og Børnearbejdet bredte sig. Den enkelte Fabrikant blev af Konkurrenceen tvunget til at være en ubarmhjertig Arbejdsgiver, saafremt han ønskede at hævde sig. Det Kræfternes frie Spil, den Kon-

kurrencens Lov, som de liberale Økonomer Adam Smith, David Ricardo og Malthus havde proklameret som det økonomiske Livs naturlige og nødvendige Princip, blev for de mange et Haabløshedens og Elendighedens Dyb.

Paa denne Baggrund opstod den socialistiske Tankegang. Talrige humane og idealistiske Personligheder søgte at finde Vej til et mere harmonisk Samfund. De udkastede detaillerede Planer til en ny Verden eller forsøgte gennem Eksperimenter med saakaldte socialistiske Kolonier at overbevise Verden om, at Livet kunde leves sundere og lykkeligere. Al Ære og Respekt for dem; alligevel tykkes de os i Dag verdensfjerne Drømmere.

Blandt Arbejderne selv opstod Røre rundt om. Der blev gjort Modstand mod Foringelser af Levevilkårene; man greb efter et Halmstraa, som kunde holde de synkende oppe; en Udvej søgtes. Men der var noget uklart og hektisk over det. Desperate Aktioner vekslede med Perioder af stump og sløv Resignation. Arbejdernes Fortvivlelse gav sig en Overgang Udslag i Ødelæggelse af Maskinerne, som man ansaa for Ondets Rod. Det gik saa vidt, at det engelske Parlament fastsatte Dødsstraf for Ødelæggelse af Maskiner. I Frankrig kom det i 30'erne til et Par Arbejderopstande i Silkebyen Lyon, i Schlesien 1844 til den Hungerrevolte, der er skildret i Gerhart Hauptmanns Drama »Væverne«. I England udviklede det sociale Røre sig stærkest. Fagforeninger — der langt om længe var blevet tilladt — voksede frem, og en politisk Arbejderbevægelse, Chartismen, med Kravet om almindelig Valgret som første Programpunkt bredte sig over Landet.

Det er i denne Situation, Marx og Engels gennem deres Manifest stiller Tingene op i en fast og logisk Sammenhæng. Det indledes med de berømte Sætninger:

»Alle hidtidige Samfunds Historie er en Klassekampenes Historie. Frie Mænd og Slaver, Patriciere og Plebejere, Herremænd og Livegne, kort sagt Undertrykkere og Undertrykte har staaet i bestandig Modsætning til hverandre, har ført en uafbrudt, snart skjult, snart aaben Kamp, der hver Gang er endt med en revolutionær Omformning af hele Samfundet eller med de kæmpende Klassers Undergang.«

Denne Betragtning er noget centralt i Marx' og Engels' Tankegang. De ser Udviklingen som en stadig skiftende Brydning mellem Modsætninger, der sluttelig gaar op i en højere Enhed. Dette dialektiske Skema gælder ogsaa Samfundet. Den økonomisk-soziale Politik bestemmes efter deres Opfattelse ved en Brydning mellem Samfundsklasserne, de sociale Interessegrupper, der skabes af Produktionssystemet.

Denne uundgaelige Udvikling har ført frem fra Lens- og Laugssamfundet til det industrielt-kapitalistiske, fra Adelen til Borgerskabets — Bourgeoisiets — politiske Magt. Her gaar ingen Vej tilbage. For Marx og Engels er det førkapitalistiske Samfund intet tabt Paradis, der skal genvindes. De er ikke idylliske Romantikere, men

opfatter sig selv som Videnskabsmand, der analyserer de økonomisk-sociale Kræfter i Nutidens Samfund for derved at fastslaa Udviklingens Gang.

De er sig de store teknisk-økonomiske Fremskridt, Industri-Kapitalismen har medført, ganske bevidst. Hør f. Eks. en Sætning som denne:

»Bourgeoisiet har fuldført ganske andre Underværker end ægyptiske Pyramider, romerske Vandlejninger og gotiske Domkirker, og det har fuldført helt andre Tog end Folkevandringerne og Korstogene.«

Denne Udvikling vil ikke standse. Den vil sætte sig igennem over hele Kloden. »Bourgeoisiet river ved den hurtige Fuldkommengørelse af alle Produktionsmidlerne og ved den overordentlige lettede Samfærdsel alle Folkeslag, selv de mest barbariske, med ind i Civilisationen«, siger Manifestet. »De billige Varepriser er det svære Artilleri, hvormed det skyder alle kinesiske Mure i Grus, og hvormed det tvinger Barbarernes mest haardnakkede Fremmedhad til at kapitulere. Det tvinger alle Nationer til at tilegne sig den moderne Produktionsmaade, hvis de vil undgaa at gaa til Grunde.«

Disse vældige Produktivkræfter formaar det uregulerede kapitalistiske System imidlertid ikke at lede. De stadig gentagne økonomiske Kriser med Massearbejdsløshed og Fallitter er Udtryk derfor.

Og indenfor det kapitalistiske Samfund forenkles Klasse modsætningerne. »Hele Samfundet spalter sig,« siger Manifestet, »mere og mere i to store fjendtlige Lejre, to store Klasser, der staar skarpt mod hinanden, Borgerskab og Lønbejdere.«

Men denne Brydnings endelige Resultat er givet. Arbejderne bliver ikke alene talrigere ved Industriens Udvikling, de trænges sammen i større Masser, deres Kraft vokser, og de bliver sig denne mere bevidst. Samtidig synker de tidligere smaa Midelstandsfolk, Købmand, Haandværkere og Bønder ned i Arbejderklassen.

Ved Udviklingen af Storindustrien tages saaledes selve Grundlaget bort under Borgerskabets Magt.

For denne Tankegang staar den socialistiske Samfundsordning ikke som en Drøm, men som det i Kraft af Storindustriens Fremtrængen uundgaaelige næste Led i den sociale Udvikling. Vejen frem gaar ikke gennem filantropisk Hjælp fra ædle Fyrster og velmenende Rigmænd. Det er det Samfundslag, som lider under Forholdene, der selv maa kæmpe for deres Forandring. Paa denne Maade forenes efter 1848 den socialistiske Stræben og den praktiske Arbejderbevægelse. Manifestet munder ud i de berømte Ord:

»Proletarerne har kun deres Lænker at tabe. De har en Verden at vinde.

Proletarer i alle Lande, forener Eder!«

Det var en Fanfare. Som 60 Aar tidligere Sieyès og Mirabeau havde proklameret

Tredicstands Krav, meldte nu den nye Lønarbejderklasse sig — den selvstændige politiske Arbejderbevægelse varsledes.

Marx' Manifest udkom omtrent samtidig med Februarrevolutionen i Paris. Udvist af Belgien ilede Marx hertil, hvor de første Eksemplarer af Manifestet kom ham i Hænde den 20. Marts.

Blandt de tyske Emigranter i Paris mødte Marx megen naiv Utaalmodighed; uden Frygt for Upopularitet satte han sig dog mod Tanken om et Indfald i Tyskland af et Emigrantkorps. Da senere i Marts Maaned Revolutionen brød igennem, startede han i Köln »Ny Rhinsk Tidende«. Med Fr. Engels som sin nærmeste Medarbejder kæmpede han i dette Blad, der betegnede sig som »Organ for Demokratiet«, for den nye Tids Gennembrud. Dette udeblev. Det tyske Borgerskabs Svaghed og dettes Mod-sætning til den opvaagnende omend svage Arbejderklasse førte til Reaktionens Sejr.

1850 stod Manifestets Forfattere paany som fattige Landflygtninge, denne Gang i London. Da de gjorde Status, maatte de erkende, at den sociale Brydning, som de genialt havde forudset, ikke vilde blive udløst gennem et kort Spand af Tid, men kræve en lang Aarrække. Derpaa indrettede de nu deres Taktik. Men Manifestets Grundtanke holdt de fast.

De udformede den senere i en Række Værker og arbejdede praktisk gennem den i 1864 oprettede Internationale og i nær Forbindelse med de opstaende socialdemokratiske Partier. I Forordet til en ny Udgave 1872 erklærer de, at Udviklingen naturligvis paa forskellige Punkter er forløbet anderledes, end de havde ventet, men de auser sig ikke længere for berettigede til at ændre i Manifestet, der er blevet et historisk Aktstykke. Maaske vilde de i en senere Indledning foretage en Vurdering — en saadan blev dog ikke skrevet inden Marx' Død i 1883, og Engels saa derefter bort fra Tanken.

Manifestet er i saa høj Grad et politisk Kampskrift, at Vurderingen af det allerede af den Grund vil være forskellig. Indenfor Arbejderbevægelsen er det diskuteret og vejet utallige Gange — til Tider brugt som Skriftsteder med afgørende Beviskraft under indbyrdes Strid. Noget saadant er næppe i Forfatternes Aand. De opfattede sig ikke som Religionsstiftere, men som kæmpende Videnskabsmænd. En saglig Prøvelse af, hvorvidt Forudsigelserne er slaaet til, og i hvilket Tempo, er da ogsaa mange Gange forsøgt. Herunder er det ikke mindst Spørgsmaalet om Stordrift kontra Smaadrift i Industri, Haandværk og Landbrug, Rækkevidden af Fagforeningernes og den almindelige Valgrets Virkninger og Udviklingens Tempo, der er søgt belyst. Sammenfattende kan det vist siges, at den sociale Brydning mellem Arbejderklassen og Borgerskabet, som Manifestet behudede, i stigende Grad har præget, bestemt og befrugtet Udviklingen. Den har skabt en Arbejderklasse, som har mere end

sine Lænker at miste. Den har ogsaa betydet dybtgaaende Ændringer i Samfundsstrukturen. Vi er kommet langt fra den liberale Natvægterstat, som næsten ikke vedkendte sig sociale og kulturelle Opgaver. Maaske vil en kommende Tids Historikere betegne den Periode, vi gennemlever, som den Samfundsomdannelse, de to unge Forfattere saa for sig i et stort Syn for 100 Aar siden. Derfor er det berettiget paa 100 Aars Dagen at fremhæve Manifestet som en Milepæl i den sociale Udvikling.

Man kan spørge: I hvilken Grad er dette et dansk Jubilæum? I de bevægede Aar 1848 oplevede vi ingen selvstændig Arbejderbevægelse i Danmark. Vort Land var dengang økonomisk tilbagestaaende. Det var et Haandværkssamfund, som havde meget lidt Industri og intet Lønarbejderproblem. Det skulde først rejse sig i 70'ernes Begyndelse. Vel udsendte i Aarene 1848—50 Danmarks første Socialist, den unge Mediciner Frederik Dreier, sine Skrifter, men han forblev en enlig Svale, der ikke varslede nogen Sommer. Frederik Dreier's Skrifter og efterladte Papirer giver iøvrigt ikke Udtryk for, at han har haft noget Kendskab til Manifestet og dets Forfattere.

Ejendommeligt er det, at der i Manifestets første Udgave i 1848 og senere i Forordet 1872 nævnes en dansk Oversættelse umiddelbart efter Originalens Udgivelse. Denne synes aldrig at være fremkommet. Den første paaviselige danske Udgave udsendtes i 1885 af Socialdemokratisk Forbund.

Hvad ligger der da bag Talen om en dansk Oversættelse i 1848? Det er et uopklaret Punkt. Vi ved, at der inden for Arbejderforeningen i London var Danskere, i 1847—48 et Bestyrelsesmedlem Peter Holm, senere ved Internationalens Oprettelse 1864 nævnes N. P. Hansen og Peter Petersen. Men hvem var de? Ingen Papirer synes at give nærmere Oplysninger.

Muligvis foreligger der en Forveksling med en svensk Udgave, udsendt i Slutningen af 1848 af den socialistiske Boghandler Per Götrek — en Udgave, hvoraf der nu kun findes tre Eksemplarer.

Marx og Engels var betydelige Sprogbevægelser og vilde ikke have forvekslet en svensk og dansk Udgave. Men er den omtalte danske eller svenske Udgave nogensinde kommet dem for Øje?

Finder man noget Sted Oplysninger om de Danskere, der hørte til Karl Marx' Kreds — i videste Forstand? Har nogen stødt paa en dansk Udgave af Manifestet fra 1848 — sandsynligvis uden Forfatternavn og maaske med ændret Titel? Det vilde være af historisk Interesse, om vort Lands Forhold til det jubilerende Skrift kunde yderligere belyses.

Ib Kolbjørn.

DIN
FATTIGDOM
VAR IKKE
MIN

*Alle smaa kvinder med slidets tegn
skaaret i trækkenes timeregn
minder om den, som var nærmest mig —
minder om dig.*

*Ser jeg en haand, der er haard og ru,
ved jeg lidt mer end jeg aner nu,
ved jeg lidt mer om den svundne tid —
mer om din strid.*

*Din fattigdom var ikke min.
Dit slid var ikke mit.
Jeg var kun ekko i de trin,
som bar dig skridt for skridt.*

*Jeg var en træthed i din krop,
naar du paa nattens bund
tog dagens travle gerning op,
som var det morgenstund.*

*Jeg var det spinkle rynkenet
om munden naar du lo,
en piben i dit aandedræt
hver nat du gik til ro.*

*Jeg var en hunger ved dit bryst,
hvor seks smaa munde fandt
lidt stilhed til den kræver-røst
som aldrig helt forsvandt.*

*Jeg var de trætte hænders fred
naar dagen var forbi
og aftenmørkets ensomhed
løj dine hænder fri.*

*Jeg var de varme øjnes skær
af angst og graa fortræd.
Men i hver time du var nær
var barnet altid med.*

*Vi drak din ungdoms korte aar,
din rigdoms lyse vin.
Din fattigdom var ikke vor.
Din strid var aldrig min.*

Halfdan Rasmussen.

MATISSE

Folkeoplysning i Tyskland

AF KR. LINDDBO LARSEN

O vervindelsen af virkningerne af den nazistiske ensretning, som gennemførtes saa konsekvent i aarene 1933—45, er en af de vigtigste opgaver i dagens Tyskland. Vel er de materielle vanskeligheder uhyre. Baade levnedsmiddelmangelen og boligmangelen er hver for sig saa katastrofale, at en ændring maa indtræde inden længe, saafremt man vil gøre sig haab om at se Tyskland som en positiv faktor i et europæisk økonomisk fællessamfund. Imidlertid er disse vanskeligheder som sagt netop af materiel beskaffenhed, og med en virkelig vilje til verdenssamarbejde kunde de udryddes. Verdens samlede produktionsapparat er af tilstrækkelig stor kapacitet, og ledet af den rette aand og vilje behøvede det ikke at vare aartier, før vi alle, ogsaa tyskerne, kunde leve et liv, som mennesker i teknikkens tidsalder har krav paa at leve.

Helt anderledes ligger det med hensyn til den aandelige genopbygning af det tyske folk. Det er ikke et problem, man selv med samme gode viljes tilstedeværelse er i stand til at løse fra den ene dag til den anden eller fra det ene aar til det andet. Her ligger en opgave, som vil kræve en kolossal indsats gennem mange, mange aar. Uden forbindelse med de materielle forhold er de aandelige naturligvis ikke. Med fylt mave og tag over hovedet er mennesket lettere modtagelig for kulturelle værdier og aandelig føde af enhver art.

For dem, der i disse aar efter Hitlers nederlag berejser Tyskland, vil hver dag bringe nye beviser paa, hvor dybt det tyske menneske er ramt af den djævelske fordummelsesproces, som nazisternes *gleichschaltung* var. Selv den, der har gjort sig store anstrengelser gennem læsning o. a. for at sætte sig ind i de kaotiske tilstande,

aandelige som materielle, der raader i det flv. tredie rige, vil gennem et nærmere studium paa stedet, ved samtaler med den tyske befolkning i by og paa land stadig støde paa nye momenter, som virker chokerende. Man kan ikke forestille sig og langt mindre beskrive den mærkelige tilstand, der behersker den tyske befolknings tankeliv i dag. Fører man en samtale ind paa politiske baner og især forsøger at bringe hitlertidens politik paa tale, vil man blive vidne til helt usandsynlige, ulogiske og selvmodstridende tankegange, der naturnødvendigt medfører forkerte konklusioner. Under Hitler var der arbejde, mad, boliger, nu er der ingen mad, ingen boliger, alt er haabløst. At der er en naturlig vej fra Hitlers politik, der maatte ende i krigen og nederlaget, til Tysklands øjeblikkelige stilling, er alt for faa i stand til at indse. Hitler vidste, hvad han gjorde, da han forbød alt frit folkeoplysningsarbejde og i stedet gav arbejderne S. A., Kraft durch Freude og Arbeitsdienst. Der maatte ingen tid være tilovers, der kunde »misbruges« til at udvikle et selvstændigt tankeliv.

Heldigvis findes ogsaa i dette jordiske helvede lysende og energiske personer, der haabløsheden til trods allerede er i gang med at forberede jordbunden for det oplysningsarbejde, der skal føre Tyskland tilbage til livet. Ensretningssgiften har ikke haft samme skæbnesvangre virkning paa samtlige tyskere. Indenfor alle klasser fandtes mennesker, hvis aandelige styrke var saa stor, at de formaaede at danne modgiften i sig mod nazibacillen. Dette gælder ikke alene emigranterne og koncentrationslejr-fangerne. Ogsaa blandt tyskerne, der under hele regimet opholdt sig i »frihed«, d. v. s. udenfor lejre og tugthuse, findes virkelig positive elementer. Det er man tilbøjelig til at glemme, og det er let forstaeligt, at man gør det, med de propagandaafstemninger og dertil hørende sejrbrøl om 99,99 pct.s tilslutning man endnu har i frisk minde. Det ligger imidlertid ikke for alle at optræde som helte, og ikke alle er i besiddelse af den indre initiativkraft, der kræves for at sige nej til politiske overgreb. Ikke desto mindre kan der i mennesker leve en oprigtig harme mod saadanne tilstande, og det naturligvis i saavel tyskere som danskere. Hvorledes forløb ikke vor egen frihedskamp? I Danmarks fem forbandede aar var der dog mange flere positive frihedskæmpere end antallet af emigrerede, frivillige i allierede styrker, sømænd i allieret tjeneste, danske koncentrationslejr-fanger og undergrundsstyrker angiver.

De tyskere, der ikke lod sig inficere af nazismen, staar i dag overfor aarhundredets største opgave: at udrydde og dræbe ethvert kim fra denne pest, der endnu lever i det tyske menneske og i stedet indpode en ny og nyttig opfattelse af, hvad et menneske er, og hvorledes et menneskeligt samfund bygges op til gavn for og ikke til ud-slettelse af det enkelte individs særlige egenskaber. Aarhundredets største opgave lyder voldsomt, men jeg tror ikke, det er overdrevet, for selv om jeg kraftigt har fremhævet min tro paa eksistensen af positive kræfter i det tyske folk, er jeg ikke

blind for, at langt det overvejende flertal af tyskere i dag er aandelige skibbrudne. Nødstedte som har hjælp behov, og ikke mindst her gælder slogan'et »hurtig hjælp er dobbelt hjælp«.

Situationen er i faa ord den, at den voksne generation, d. v. s. den generation som i 1933 var ude over den egentlige barne- og ungdomsalder, i dag staar med erfaringerne fra tre vidt forskellige politiske perioder. Erfaringerne fra de umulige politiske kaosaar før 1933. Erfaringerne fra hitlertidens jernhaarde, frihedsløse men arbejdsfyldte politik. Erfaringerne fra denne politik for os, men ikke for dem, saa logiske konsekvens krigen og nederlaget, sulten og hjemløsheden. Hvad maa disse mennesker mene om politik? Lidet trænede som de er i politisk tænkning. Det er ikke svært at regne ud. De vender sig bort fra alt, hvad der vedrører dette emne. Vil ikke beskæftige sig dermed. »Svindel«, siger de. For ungdommen, de der var børn i 1933, er stillingen endnu mere kritisk. De har gennemgaaet systemundervisningen, samlebaandsopdragelsen, sml. Huxley's flaskeindivider, og mange er gaaet direkte fra skoleopdragelsen til soldateropdragelsen og har overhovedet aldrig tænkt en selvstændig tanke, kun modtaget befalinger og adlydt dem. For dem var hitlerismen blevet en tro, deres barnetro. Og er der noget, der sidder fast i et menneske, er det barnetroen. Derom har store forfattere og digtere givet fuldgyldige vidnesbyrd. Ved nederlaget blev de brat revet ud af denne tro, revet op med rode af den jord, de var sat til at vokse i. Rodløse, kulturløse, ofte uden lovlig eksistensmulighed staar de i dag henvist til en vagabondtilværelse med sortbørshandel som eneste erhverv.

Af dette menneskemateriale skal man forsøge at bygge et nyt og demokratisk Tyskland, skal man skabe selvtænkende, positive og aktive verdensborgere.

Saaledes ligger de mistrøstige forudsætninger, som man maa regne med, naar man vil starte et folkeoplysningsarbejde i Tyskland. Naturligvis eksisterede før 1933 et apparat og organisationer, der tog sig af dette arbejde. Men i de tolv aar er enhver smule deraf forsvundet. Arbejdernes oplysningsarbejde i parti som fagbevægelse, det frie oplysningsarbejde i aftenskoler og højskoler, alt maa bygges op fra grunden igen.

Særlig store vanskeligheder har der vist sig for det socialdemokratiske parti *SPD* og for fagforeningerne. *SPD* maa naturligvis først have sit politiske apparat reorganiseret, og med tyskernes trang til grundighed, som er almindelig uanset politisk afskygning, vil man forstaa, at det at bygge et partiapparat op beregnet for en medlemsstab paa næsten en million medlemmer ikke gøres paa kort tid. Dertil kommer besværligheder med papirtildelinger til bøger. Mangelen paa bøger spiller i det hele taget stærkt hemmende ind. Trods vanskelighederne udføres dog gennem de enkelte *SPD*-afdelinger et efter forholdene respektabelt oplysningsarbejde. Med tiden vil den centrale institution, der er planlagt gennem en til partihovedkontoret knyttet kultur-

sekretær, forhaabentlig udvikle sig til et værdifuldt led i det tiltrængte politiske og almene oplysningsarbejde blandt arbejderne. Her er virkelig en stor opgave, som endnu ikke for alvor er taget op af de øvrige allerede organiserede folkeoplysningsinstitutioner, hvilket vil fremgaa af det følgende.

Med fagforeningerne ligger det saaledes, at disse ikke maa beskæftige sig med politiske spørgsmål. De er saakaldte »*überpolitische Gewerkschaften*«. Det er en bestemmelse, som er fastsat af besættelsesmyndighederne. Noget større selvstændigt oplysningsarbejde udøves heller ikke gennem fagforeningerne. Derimod er fagforeningerne visse steder meget aktive medarbejdere i den stærkt udviklede *Volkshochschulbewegung*, der bærer det folkeoplysende arbejde i alle tre vestzoner. Man maa ikke af navnet lade sig forlede til at tro, at man her staar overfor noget, der svarer til de danske folkehøjskoler. Det er nemlig ikke tilfældet. Derimod kan man sammenligne de tyske Volkshochschulen med vore aftenskoler og aftenhøjskoler.

Til vore folkehøjskoler svarer mere de tyske *Volkshochschulheime*. Saadanne findes dog kun i meget ringe tal. I vestzonerne er der saaledes kun otte. Væsentlige forskelle maa dog paapeges, for at man ikke skal faa et galt billede af denne tyske højskoleform. De Volkshochschulheime, jeg havde lejlighed til at besøge, havde væsentligt kortere kursusperioder end danske højskoler. Perioderne varierede fra 3—10 uger. Elevernes gennemsnitsalder laa ca. 5 til 7 aar højere, end vi er vant til i Danmark. De elementære fag, som vi kender i vore undervisningsplaner, søger man forgæves efter, der undervises ikke i tysk, regning eller skrivning. Derimod forelæses der i fagene kunsthistorie, litteraturhistorie, psykologi, økonomi o. lign. Studiekredsformen benyttes ogsaa i arbejdet. Dog hemmes elevernes indsats betydeligt af bogmangelen, og det er maaske for meget at kalde en foredragsrække med alm. diskussion for en studiekreds. Studiekredsformen bygger jo netop paa deltagernes selvstændige og aktive medarbejderskab. Imidlertid er det bærende paa et saa kort højskoleophold ikke selve kundskabsmeddelelsen, derimod den aand og de impulser lærerstaben er i stand til at give eleverne. For de unge tyskere fra de sønderbombede byer er alene det at komme paa landet, at bo i uskadte bygninger og se andet end ruiner en helse for sjæl og legeme. Og jeg maa sige, at den aand, jeg mødte paa tyske Volkshochschulheime, var meget opmuntrende. Man kan blot ikke lade være at anstille betragtninger over, hvor modstandsdygtig denne aand vil være, naar eleverne atter efter saa kort tids forløb vender tilbage til »*die Trümmer*« og deres elendighed. Mange flere, ja samtlige unge tyskere, burde have et saadant sjæleligt rekreationsophold. De faa, der nu har lejlighed til et ophold paa en af de otte skoler, er ikke i stand til at øve nogen større indflydelse paa den øvrige milliontallige afsporede ungdom. Men *never mind* begyndelsen er gjort til en genrejsning af tysk ungdom.

Som allerede berørt, ligger det største folkeoplysende arbejde i die *Volkshochschulen*. Saadanne eksisterede ogsaa før 1933. Den tyske Volkshochschule (i det flg. forkortet VHS) var dannet som et direkte svar paa den tyske skoleordning, der indskrænkede sig til at give arbejderen den mest elementære undervisning. Man vilde, som navnet siger, give folket mulighed for at blive delagtiggjort i moderne og klassisk tænkning og videnskab. Fagforeningerne understøttede VHS-bevægelsen, og arbejderpartierne sørgede for statslige og lokale tilskud. Efter Hitlers fald blev VHS paany organiseret efter samme mønster som før hitlertiden. Det er lokale aftenskoler startet paa frit initiativ. Der findes i dag i vestzonerne ca. 250 VHS. Elevantallet er oppe paa flere hundrede tusinde. Det maa siges at være ganske pæne tal, de store besværligheder taget i betragtning.

De første besværligheder, der maatte overvindes, var naturligvis overhovedet at faa tilladelse til et saadant oplysningsarbejde. De allierede var selvsagt nødsaget til at have en meget sikker kontrol med, at der ikke udførtes maskeret nazipropaganda. Nu findes i *Kontrollrat-Direktive* Nr. 56 af den 28. Oktober 1947 nedlagt »*Grundlegende Richtlinien für Erwachsenenbildung in Deutschland*«.

Heri fastsættes maalet: »at uddanne virksomme hjælpere til Tysklands demokratiske opdragelse derigennem, at de nyeste sociale, politiske og videnskabelige erkendelser bliver gjort alment tilgængelige for den voksne befolkning.« Samme direktiv indeholder bestemmelser om den kontrol, der skal udøves med undervisningen og lærerkrafterne. Lærerne er f. Eks. strengt underkastet »*Die Entnazifizierungsmassnahmen*«. Ogsaa lokalespørgsmaalet har de fleste steder beredt arbejdet store vanskeligheder. Bombningerne har bevirket, at mange byer er helt uden skoler, og saavel børneskolen som VHS er derfor spredt over flere mindre og større sale, kirker o. lign. Bogmangelen er allerede berørt og rammer ikke mindre haardt i VHS's arbejde.

Økonomien er ikke baseret paa statstilskud, som vi kender fra vor aftenskolelov. Indtægterne kommer fra eleverne, der betaler et iøvrigt ringe gebyr 5—10 mk., fra tilskud, som man med vekslende held søger hos lokale myndigheder, institutioner, virksomheder og fagforeninger. Udgifterne er i første række lærerløn. Der er ikke faste takster, men varierende alt efter den lokale VHS-leders evne til at skaffe penge, pr. dobbelttime betales fra 7—20 mk.

Hovedparten af lærerne er akademikere, hvilket jo ogsaa er en forskel fra danske forhold. Det vrimler i VHS-kursusfortegnelserne med Doktorer, Professorer og Docenter. At dette har visse svagheder, vil jeg senere paavise. Nu er det ganske vist lettere at erhverve den tyske doktorgrad end den danske, og enhver tysk student med respekt for sig selv skriver den smule afhandling, der kræves, for at kunne hænge Dr.-titlen foran sit navn. Men dette faktum har den følge, at VHS's under-

visningsform bliver alt for akademisk præget. Det frastøder arbejderen, der kræver en mere jordbundet tale fremfor en universitetsdocering. Ikke et ondt ord om forelæsninger, men de passer ikke til enhver tid eller ethvert sted. Der blev fra mange lederes side heller ikke lagt skjul paa, at en af de største mangler ved Tysklands VHS var arbejdernes svigtende deltagelse.

Fagene, der forelæses i, er utallige. De spænder fra de elementære skolefag over alle former for erhvervsfag til højvidenskabelige og kunstforelæsninger og -demonstrationer. Selv de mest specielle problemer tages op som f. eks. »Die Universität von Paris im Laufe der Jahrhunderte«. »Der zweite Teil von Goethes Faust«. Naturligvis er der en mængde sprogkursus i forelæsningsfortegnelserne fra alle VHS. Her vil jeg lige indskyde, at disse forelæsningsfortegnelser burde vi i en tillæmpet form overføre til brug i vore aftenskoler. En samlet fortegnelse over de aftenskolehold, man agter at starte i en by, udsendt i stort oplag med alle tænkelige oplysninger om tid, sted, lærer, og hvad man ellers ønsker at bringe til offentlig kundskab, vilde virke mere propaganderende og praktisk oplysende end den sværm af smaa brochurer, hvor smarte de end er udarbejdede, man overalt møder i Danmark.

Varigheden af de enkelte kursus er ogsaa meget vekslende. Der findes kursus, der spænder over hele vinteren med to timer hver uge, og der findes kursus, der kun behandler emnet i een forelæsning paa to timer. Det er alt sammen medtaget i forelæsningsfortegnelserne, selv om det herhjemme vilde gaa under betegnelsen foredrag. Sæsonen strækker sig over hele aaret, dog saaledes at man deler et aar op i to semestre eller visse steder i tre trimestre. Sommerplanerne er ikke væsentlig mindre i omfang end vinterplanerne, men indholdet præges af en mængde ekskursioner og vandringer i naturen.

Hvorledes er det nu med tilslutningen til de tyske VHS? Og hvilke mennesker deltager? Talmæssigt har jeg allerede anført, at det ikke er daarløgt. Alle kursus trækker givetvis ikke lige mange tilhørere. Erhvervsfagene har størst søgning og her i første række sprogkurserne i engelsk og fransk. Det er en naturlig følge af den store administration, som besættelsesmagterne har etableret.

I den amerikanske zone er saaledes ca. 288.000 personer ansat under militærregeringen. De mere specielle forelæsninger har naturligvis kun bud til mindre kredse, men i disse kredse er man aabenbart meget lydhøre for VHS-arrangementerne.

Den samme lydhørhed møder VHS ikke i arbejderkredse. Selv hvor man foranstalter særlige fagforeningskursus, eller kursus i økonomiske problemer beregnet for arbejderne, møder kun et ganske ringe antal tilhørere. Det var et problem, som slog mig meget stærkt, den mistro, der eksisterer i arbejderklassen, til VHS. Hvor skal man søge begrundelsen til denne mistro? Den eksisterede ikke overalt, men var frem-

trædende i den franske besættelseszone og delvis i den engelske. Selv de steder, hvor der sad arbejdertillidsmænd i ledelsen af VHS, fandt man denne reserverede holdning fra den store mængdes side.

En forklaring kan der ligge deri, at kursusene, er lagt op i for højt et plan. En psykologisk forklarlig antipati mod en VHS-forlæsningsfortegnelse, der pranger med en mængde højlyrde personer og temaer, opstaar let hos en jævn arbejder, der maaske har den bedste vilje til at ville sætte sig lidt ind i samfundets problemer eller vide lidt om sin fagforenings virkemaade, men intet finder. Er vi herhjemme lidt for tilbøjelige til at lægge vore foredrag og studiekredse i for lavt et plan, kan det siges, at tyskerne lægger deres for højt, kun tænkende paa intelligensen, som egentlig var i stand til ad anden vej at tilfredsstille sin videlyst. Den opgave, der først og fremmest maa løses i Tyskland, er dog opøvelsen af den brede befolkning til politisk tænkning, og jeg vil derfor hævde, at de tyske VHS maa søge endnu intimere samarbejde med arbejderne organisationer end tilfældet allerede er i dag.

Endnu er hele arbejdet i sin vorden, og man har i de forløbne par aar været ivrige efter at indsamle erfaringer, og paa forskellige konferencer har ledere og medarbejdere indenfor VHS-arbejdet udvekslet synspunkter. Det er glædeligt at konstatere, at netop arbejderne svigtende deltagelse har paakaldt den største interesse og givet anledning til de dybeste beklagelser. Der vil i fremtiden blive sat ekstra ind for at faa denne stilling ændret. Ogsaa fra arbejderne tillidsmænds side vil der og bliver der gjort et stort arbejde for at nedbryde den eksisterende mistro mod VHS. At arbejderlederne aktivt gaar ind for VHS-arbejdets udbygning, viser de store tilskud, der ydes fra organisationernes side til arbejdet, og det faktum, at mange lokale VHS er ledet af arbejderbevægelsens folk. Men det er aabenbart en svaghed ved alle tyskere, at man kun vil arbejde oppe i skyerne, og saa maa de, der ikke fatter de store problemer i kunst og naturvidenskab, passe sig selv.

Jeg tror, der ligger en opgave for dansk folkeoplysning her, nemlig at lære tyskerne, at folkeoplysning skal oplyse folkets brede masser, om man saa skal krybe hen ad jorden for at faa dem i tale. Gør man arbejdet virkelig fra bunden og faar masserne med, er der chancer for, at man kan komme op ad stigen og vel at mærke faa folket med op. Det modsatte opnaaede man jo i Tyskland, her endte alle i støvet. Og vil man nu praktisere folkeoplysning paa den maade, at man kun forelæser for de mest belæste og lader den brede befolkning tilbage paa jorden, tror jeg ikke, resultatet bliver meget bedre. Hvad med en konference i Danmark, hvor tyske VHS-ledere af danske folkeoplysningsledere blev orienteret i danske arbejdsformer? Jeg tror den ville være af betydning.

Kr. Lindbo Larsen.

TRÆSNIT

af Jagtslottet „Gårde“ paa Lüneburger Hede
nu indrettet som Folkehøjskole

Saadan var der paa »Sømarka«

TOVE STEFFENSEN,
der af AOF blev sendt som
dansk Elev til
den norske AOF-Skole
i Vinteren 1947-48,
har sendt os følgende
„Stemningsrapport“

DET havde været min Mening at tage paa Roskilde Højskole i Vinter, men da jeg hørte, at der mellem det danske og det norske AOF vilde finde en Udveksling af en Højskoleelev Sted, greb jeg straks Chansen, søgte om Pladsen, ventede ikke at det skulde blive mig, men blev alligevel den heldige, der den 15. Oktober drog til Norge og til Studieparadiset *Sømarka Folkehøgskole*.

Hvad dette betyder og vil komme til at betyde for mig i Fremtiden, kan jeg daarligt udtrykke i Ord. Det var ikke blot de nye Kundskaber, man erhvervede sig, der gjorde Norgesopholdet til en Oplevelse. Det var ogsaa Samværet med Nordmændene af hvem vi Danske kan lære en Mængde, naar det gælder usnøbbet og ærlig Væremåde.

Undervisningen foregik efter Princippet »Frihed under Ansvar«. Der var givet hver enkelt Elev alle Muligheder til at studere det, han eller hun var mest interesseret i, samtidig med, at Undervisningen dog var obligatorisk i Norsk, Regning, Socialøkonomi, Naturfag, Sprog, Historie, Musik og Litteraturhistorie.

Lærerkæfterne var de bedst tænkelige. Forstander *Helgesen*, *Bertold Hasvold* og *Hagbart Roises* Undervisning vil enhver Sømarking tænke tilbage paa med Glæde, fordi den laa saa langt fra det, vi var vant til fra Folkeskolen. Vi var ligestillet med Lærerne, følte vi. Hjalmar Helgesen sagde engang i et Causeri: *Sømarkas*

Opgave er at forme frie Mennesker, det er store Ord, men — det er virkelig vort Maal — Og disse Ord omsatte disse tre Lærere i al deres Omgang med Eleverne. Et andet af Helgesens Udtryk var: Du skal være stærk i din Tro, men tvivle bestandig. Disse Ord kunde godt lægge en Dæmper paa Diskussionerne, naar de politiske Bølger gik højest, og var en stadig Paamindelse til os om aldrig at blive Fanatikere og glemme at se objektivt paa andres Meninger.

Hvis jeg i Korthed skal nævne de Emner, som for mig fik størst Betydning paa Højskolen, maa det blive Litteraturhistorien, Psykologien og Musikken. Psykologien havde vel ingen af os, før vi kom til Skolen, givet os Tid til at beskæftige os synderlig meget med. Netop derfor kom det til at staa saa meget klarere for os, at dette Emne, som rummer saa mange Forklaringer paa en ikke ringe Del af Samfundets Problemer i Dag, har en alt for lille Plads i Studiekredsarbejdet. Jeg tror selv, at Læren om Menneskesjælen maa blive et uomgængeligt Grundlag for det Kulturprogram, vi i Arbejderbevægelsen staar overfor at skulle gennemføre.

En anden Ting i Undervisningen, jeg vil fremhæve, er den Interesse for Teatret, Skolen fremelsker. Teaterbesøgene var faktisk en Del af Undervisningen, noget der fik den allerstørste Betydning for Eleverne. Hver Gang vi havde været paa Teaterbesøg, brugtes hele Skoletiden næste Dag til en systematisk Kritik af Forfatteren, Iscenesættelsen og Skuespillerpræstationerne, saaledes at hver eneste fik Lejlighed til at udtale sin Mening om Teatret.

Dette skal kun være et kort Referat af mine Oplevelser paa Sørmarka. Det dækker langt fra alt det, jeg kunde have Lyst til at skrive om Skolen, men jeg maa alligevel nævne »Elevkvellene«, Foredragsaftenerne, Kaffeslabberaserne paa Rummene, Skiturene i Fjeldet og Folkedansaftenerne som nogle af de Ting, der for mig vil staa som en lang Række lyse Minder om mit Livs hidtil bedste Afsnit, den Tid, hvor jeg var Elev paa Sørmarka Folkehøgskole.

Tove Steffensen.

I den kommende Vinter kan vi igen sende en ung Kvinde eller Mand til Sørmarka. Henvendelse snarest til AOF.

RASMUS VIND 80 AAR

RASMUS VIND,
da han var Forstander for
Esbjerg Arbejderhøjskole

SØNDAG den 18. april fyldte Esbjerg Arbejdershøjskoles første forstander 80 aar og blev behørigt fejret af den store kreds, der har lært at højagte denne kernekarl. Han er endnu forbavsende frisk baade til legeme og sjæl og følger med levende interesse alt, hvad der har med hans ungdoms livssager at gøre, arbejderhøjskolen, socialdemokratiet og gymnastikken. Rasmus Vinds betydning for Esbjerg arbejderhøjskoles gennembrud og opvækst fra den dag, da han og hans hustru, Andrea, i november 1910 rykkede ind med 19 elever i Nørregade 4 til de i 1925 traadte fra paa Vardevej, er det ikke her stedet til at beskrive nærmere. I »Arbejderhøjskolens« november nr. 1935 er denne historie i flere artikler trukket op. I anledning af fødselsdagen bragte »Vestjyden« et interview med Rasmus Vind, hvor han med beskeden selvfølelse beretter om de aar, da han trænede gymnastikforeningen »Hermod« op, saa den i aarevis hentede provinsmesterskaberne hjem, og en række af dens folk blev danmarksmestre.

— De deltog ogsaa i politik, spørger intervieweren.

— Ja, jeg blev socialdemokrat paa et tidligt tidspunkt, idet jeg allerede som soldat i 1888 stiftede bekendtskab med de socialistiske ideer. Det var typograf Laust Rasmussen, den senere forsvarsminister, der paavirkede mig i den retning, og siden har jeg beholdt min overbevisning paa det punkt. I et par aar sad jeg i byraadet og

sidenhen var jeg i en aarrække socialdemokratiets kandidat først i holstebrokkredsen, sidenhen i ribekredsen. Det var morsomme aar, og jeg har mange muntre minder fra de forskellige valgkampe.

— Var der nogen særlig årsag til, at De blev socialist?

— Nej, jeg interesserede mig for ideerne og fandt dem rigtige, og særlig passede det anti-militaristiske program mig godt. Jeg var anti-militarist allerede inden jeg blev soldat, og har fastholdt den overbevisning, idet jeg finder, at værnepligten er den største krænkelse af menneskerettighederne. Denne overbevisning kostede mig 6×5 dages streng arrest paa vand og brød, medens jeg var korporal, fordi jeg havde billiget en artikel, som en af mine gamle skolekammerater, der var soldat ved samme korporalskab som jeg, havde skrevet om »Soldatens Rettigheder«. Iøvrigt voldte jeg en del besvær som befalingsmand. Jeg var blevet tvunget til at være korporal, det interesserede mig ikke, og jeg overholdt ikke de gængse regler for den militære anstand, men foretrak at snakke med soldaterne og sige du til dem. Det blev tilsidst saa alvorligt, at jeg maatte stille ved kaptajnen. Jeg satte tingene paa spidsen, og diskuterede saa længe med ham, at jeg til slut anmodede om tilladelse til at blive menig igen. Det var en dengang uhørt historie, og de høje herrer fik noget at gruble over, indtil de efter mange grublerier fik mig overtalt til at lade være med at søge.

— Kan De nu nok finde Dem til rette herude paa alderdomshjemmet?

— Ja, det gaar straalende. Her er fred og ro, samt kendte mennesker at være sammen med. Naar vejret er godt, arbejder jeg lidt i min søns have, og ellers læser jeg og gaar ture.

— Har De noget fødselsdagsønske?

— Ja, jeg vil ønske, at alle mennesker vil arbejde for en højere moralsk standard. Ungdommen af i dag kan man intet bebrejde, men jeg vil ønske, at alle ældre mennesker vil vise en stærk moralsk holdning og staa som eksempel for den opvoksende generation, der jo ikke har kendt ret meget til ægte moral, men tværtimod levet i en tid, hvor den blev afskrevet.

Paa hans 80 aarsdag havde en stor familie- og vennekreds arrangeret en fest for Rasmus Vind i forsamlingshuset i hans fødeby, Obbekjær ved Ribe. Den næste dag, om mandagen, havde Hermod-gymnasterne i Esbjerg faaet overladt salen paa fiskerhøjskolen til en fest for deres gamle lærer. Her var ogsaa repræsentanter for Arbejderhøjskolens bestyrelse og elevforeningen. Johs. Pedersen bragte Rs. Vind en tak fra Arbejderhøjskolen og Hans Holm talte for elevforeningen. Begge institutioner havde selvsagt ogsaa vist fødselaren mere kontante opmærksomheder. Paa prosa og vers blev den gamle »ørn« hyldet aftenen lang. Af en af sangene aftrykker vi til slut dette par vers:

Kigger vi i Minders store Bog,
møder vi Dig, *Rasmus*, Dansk i Sprog;
var der fler' af samme Støbning til,
blev af Krig og Savn ej »Hørespil«.

Tak fordi Du lærte os at staa,
gaa og løbe og at tænke paa
hvad af alt paa Jord, der har Værdi:
Sundhed, Renhed, Skønhed, Sympati.

Tak især for dine lyse Smil,
Tak for Følgeskabet Mil paa Mil.
Gaar end Dagene og Aar paa Hæld,
vi Dig hilser til din sidste Kvæld!

Henvendelse

TIL ALLE GAMLE ELEVER FRA ROSKILDE HØJSKOLE

Som I ved her fra årsskriftet, har Roskilde Højskole siden 1943, da den nye højskolelov med de ændrede regler for tilskud til højskoleophold trådte i kraft, ikke haft fuldt hus til sit vinterkursus. Dette skyldes dog ikke den nye højskolelov alene. Selv om de gamle regler fortsat havde været gældende, vilde vi have oplevet det samme.

Årsagen er den stærke efterspørgsel efter ung arbejdskraft, i forbindelse med den kendsgerning, at forståelsen af, hvilken værdi et højskoleophold har for den enkeltes liv og virksomhed, endnu ikke har slået rod i arbejderkredse.

Det er ikke gået op for folk, at ingen må betragte sine læreår som afsluttet, før han i 20—25 års alderen har gennemgået et vinterkursus på højskolen. I »gamle« dage før krigen havde man i arbejderkredse den opfattelse, at et højskoleophold, det tog man, hvis man blev arbejdsløs, ellers ikke. Den opfattelse er desværre alt for almindelig endnu. Det er en tåbelig opfattelse. Den må udryddes.

Parolen må være: Tag et halvt år fri fra dit arbejde, tag på højskole! For din egen skyld, for at få mere ud af tilværelsen, for dine pårørendes skyld. Netop når du tjener godt, har du råd til det. Du har aldrig råd til at lade være!

Der kræves ganske vist ofre. De fleste kan få tilskud fra staten (amtet). Mange kan få tilskud fra deres fagforbund, idet en række forbund nu bevilger tilskud til unge interesserede medlemmer til højskoleophold.

De fleste unge véd ikke, hvad højskolen er for noget, de véd næppe engang, at der eksisterer en sådan skole netop for dem.

Gamle elever! Føl det som en pligt at sætte andre i gang, at ansøre dem til at tage på højskole, at hjælpe dem med ansøgning om tilskud. Vær med til at slå den opfattelse fast: Tag fri fra dit arbejde et halvt år, tag på højskole!

Send hver især en elev til vinterskolen!

Med hilsen

HJ. GAMMELGAARD.

FRODE KRISTENSEN.

ROSKILDE HØJSKOLE

ALDRIG har et elevhold på Roskilde Højskole oplevet et forår som dette. Sidste halvdel af april skinnede solen fra en skyfri himmel, og lunc søndenvinde bragte en varme med sig, som havde det været i juli måned. I det varme aprilsvejr sprang tulipaner og bøg ud og kirsebærtærerne blomstrede. På den anden side af fjorden stod Boserup- og Bogenæsskovene lysegrønne.

Våren var kommen. En vinter var gået. Skolen i vinter havde mange ligheder med de nærmest foregående år. Det blev igen en lille skole. 45 elever, deraf 8 piger.

Det har sine fordele, at elevtallet ikke er stort. Vi lærer hver enkelt elev bedre at kende. Den enkeltes arbejde og udvikling kan følges meget bedre, end når holdene er store. En fordel er det også, at eleverne ikke behøver at bo så sammenpakkede som i de »gode gamle dage«. Med de krav de unge nu stiller, må vi også for fremtiden indrette os efter, at der kun skal bo to elever på hvert af de almindelige værelser ved vinterkursus, een på hvert af de mindre, på de store værelser kun tre. Vi vil så have fuldt belagt med 75 elever, kan eventuelt proppe 80 ind. Det vilde give ypperlige arbejdsforhold for den enkelte elev i »fritiden«, og holdene vilde heller ikke blive så store.

Økonomisk vilde dette antal ikke være dårligt. Omkostningerne til lærerlønninger, brændsel, lys, vedligeholdelse o. l. er omtrent ens, enten der er 75 elever, eller der er

1.

1. Foraarsgravningen
i Haven

2. Man lygger sig
efter Middag
i den nymøblerede
Dagligstue

3. Værelset
„Nyhavn 17“

2.

110. Sammenstuvning som i gamle dage, med 3—4—5 på værelserne, gjorde det muligt at »fremstille« en højskolebums med relativt små omkostninger. Masseproduktion er dog ikke formålstjenlig på alle områder.

Ligesom tidligere havde vi også i år elever fra Norge og Sverige. Fra Norge kom Georg Jacobsen og John Sønstevoid. Jacobsen måtte rejse hjem til jul. I stedet for fik vi en jente, Reidun Lie, også fra Oslo. Ved de ugentlige sammenkomster og ved mange andre lejligheder glædede Reidun os med sin musik. Fra Sverige havde vi Pelle Eriksson fra Eskilstuna og Olle Karlsson fra Olshammar.

Bedre repræsentanter for broderlandene kunde vi næppe få. De tog alle stærk del i skolens liv og arbejde, de gav os stadig føling med problemerne i deres hjem-

3.

land og hjælp os til i undervisningen altid at have hele Norden indenfor synskredsen. Vor vinterskole vilde have været fattigere uden dem. Den mere omfattende udveksling af højskoleelever mellem Nordens lande er et af de fremskridt, der er blevet nået efter krigen. Vi håber det bliver varigt.

Tidligere elevs opmærksomhed henledes på, at der nu findes muligheder for at få stipendier til ophold på en svensk folkehøjskole. Den svenske stat giver stipendier til 31 danske til ophold på svenske højskoler, og disse stipendier er så store, at de dækker de nødvendige udgifter ved opholdet derovre. For at komme i betragtning skal man have været elev forud på en dansk højskole. Ansøgninger stiles til foreningen *Norden*. Gamle roskilde elever skal sende ansøgningen til Roskilde Højskole. Herfra sendes den med påtegning til foreningen *Norden*. Ansøgningen skal indeholde navn og adresse, oplysning om skoleuddannelse, hvilken højskole man har besøgt, og hvornår, om man ønsker at komme på en bestemt højskole, og hvorfor man ønsker at få ophold på en svensk højskole.

Vi har også haft nordisk samkvem på anden måde. Den lærerombytning, som i fjor blev forsøgt mellem Marieborgs folkehøjskole i Sverige og Roskilde Højskole, blev fortsat i år. Forstander Gammelgaard og fru Gammelgaard rejste til Sverige i begyndelsen af marts og var derovre en halv snes dage, som Gammelgaard også benyttede til at studere forholdene ved nogle svenske fængsler. Til gengæld kom rektor

Det timelige Vel
maa ikke forsømmes

Myrdal og fru Myrdal her til Roskilde i ugen før påske. Myrdal holdt en række meget instruktive forelæsninger om folkestyrets og forfatningens udvikling i Sverige. Der var i det store og hele ikke nævneværdige vanskeligheder med sproget. Ved samværet med de svenske kammerater var de fleste elever i forvejen vant til at forstå svensk, og nogle undervisningstimer i svensk havde også virket.

Det norske rigsmål (eller bokmål, som nordmændene kalder det) forstås uden videre af alle. Det erfarede vi lidt tidligere, da lærer ved den norske arbejderhøjskole Sørmarka ved Oslo, cand. oecón. Bertold Hasvoll besøgte vor skole og holdt et inciterende foredrag om norsk næringsliv og norsk genopbygningspolitik.

Et ganske særpræget indslag i vinterskolen var de fire (i to måneder fem) ungarske elever. For deres vedkommende gjorde den manglende sproglige forbindelse virkelig kontakt og forståelse vanskelig. Gammelgaard tog en række ekstratimer med dem for at lære dem noget dansk, og det lykkedes. Gennem ungarerne fik vi nu og da isnende pust ude fra de dele af Europa, hvor diktaturet og dets væsen hænger. Det mindede meget om årene før krigen. — I det hele kastede de udenrigspolitiske begivenheder, særlig hvad der skete i Czechoslovakiet, sine skygger ind over skolens liv og arbejde. De understregede betydningen af solidaritet over landegrænserne mellem alle, der ønsker at bevare frihed og ret.

I lighed med forrige år har skolen i vinter herberget DsU's landslederkursus, i ugen 22.—28. februar. Ved kursus talte folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg), redaktør Ib Lindén, sekretær Carl P. Jensen, folketingsmand Larsen-Bjerre og forbundsformand Per Hækkerup. Direktør Ib Koch-Olsen, tidligere lærer her ved skolen, præsenterede danske kulturfilm. Ved kursus talte også Christmas Møller om dansk politik i den sidste menneskealder. Det var for alle deltagerne en oplevelse at møde en politiker og personlighed af hans format, og høre hans sidste tale, og det berørte os dybt, da døden få uger efter pludselig tog ham bort.

DsU-Københavnskredsen holdt to vellykkede week-endkursus herude i vinterens løb, under ledelse af Erik Christensen, tidligere elev her fra skolen og i mange år formand for Roskilde Højskoles elevforening. Faglig ungdom afholdt et week-endkursus under ledelse af formanden Ernst Bauer og sekretær Gunnar Wilken.

Eleverne fulgte de fleste foredrag ved kursusene og deltog i diskussionerne. Et eller to sådanne kursus i løbet af vinteren kan gå, når skolen har plads. Flertallet af vore elever syntes dog, at tre week-endkursus og et ugekursus var for meget af det gode, at det bragte en uheldig forstyrrelse ind i skolens arbejde.

Gennem Folkeuniversitetsforeningen fik vi to rækker aftenforedrag. Den første række holdtes af statsgeolog, dr. phil. Keld Milthers om Danmarks landskabsformer. Dr. Milthers tog os viden omkring i tid og rum; fra jordens urtid til nutidens brunkulproduktion på den jydskede hede; han tog os i flyvemaskine ind over Grønlands indlandsis og viste os, hvorledes bræerne dér danner morænelandskaber og hedeblader den dag i dag; derefter førte han os rundt i vort eget land, som vi nu så i nyt lys og med friske øjne. — Den anden foredragsrække var af en helt anden art. Religionshistorikeren, magister Frits Pullich fremstillede i et jævnt og billedrigt sprog tre af verdenshistoriens største skikkelser: Buddha, Sokrates og Jesus. Buddhas idéværdi var vanskeligt tilgængelig for os. Skildringen af Sokrates var en stor oplevelse for de

De ungarske Elever

Norske og
svenske Elever
sammen med
besøgende Finner

fleste, navnlig magister Pullichs gengivelse af Sokrates' forsvarstale. Sokrates, den største højskolelærer, som endnu har levet. Sokrates' ønske stemmer med højskolens: at tvinge folk til at tænke, før de handler, til at tænke over deres eget liv, til at se en sag fra mange sider, for at komme sandheden så nær som muligt. Magister Pullichs sidste foredrag gav mange elever en ny opfattelse af Jesus, menneskelig, fri for teologisk juletræsdynt.

Ind mellem disse rækker havde vi besøg af den britiske labourattaché i Danmark,

mr. Metcalfe, der holdt et overmåde instruktivt foredrag (hans første på dansk) om engelske kulminer og deres socialisering, ledsaget af en dokumentarisk film.

Tidligt på vinteren havde skolen besøg af en svensk studiedelegation under ledelse af inspektøren for de svenske folkehøjskoler, rektor Karl Hedlund. Den overværede bl. a. en dansk-time, da Bent Mejlsing og Else Olsen indledede en diskussion om store eller små begyndelsesbogstaver. Det var svenskerne meget optaget af. Ingen af os anede dengang, at inden vinterskolen var til ende, vilde regering og rigsdag vdtage indførelsen af små begyndelsesbogstaver i dansk.

Skolen har haft sine sædvanlige fester, ved jul, fastelavn og afslutningsfesten. Ved julefesten underholdt musiklærerinde, frk. Savery og ved afslutningsfesten glædede den ungarske violinist Bela Detrekoy os med sit temperamentsfulde spil. Københavnsrejserne er det nu sværere med end i gamle dage. Der er intet offentligt tilskud mere. Vi fik i år kun én udflugt til København. Vi besøgte da Statens Museum for Kunst. Her var det svenskeren Bror Hjorts gæstestilling der særlig fangede interessen. Bror Hjort er en hel troldmand i træskærerarbejde og i farvernes brug. Bagfter besøgte vi rigsdagen, hvor folketingsmand Kaj Bundvad førte os rundt og gav os indgående besked om livet og arbejdet i det danske folkestyres højborg. Om aftenen var vi i Frederiksberg teater, hvor vi så Bernhard Shaws »Helte«, en strålende vittig gøren løjer med den romantiske heltedyrkelse.

Det festligste af alt på skolen er til syvende og sidst fællessangen. Den blev i år afgørende præget af den nye Arbejdersangbog. Der findes heri en mængde herlige sange, som tidligere ikke var med, og mange sange fra andre lande, især Norge og Sverige. Nye melodier og nye sange satte i høj grad kulør på elevernes sammenkomster, ikke mindst de små intime sammenkomster på værelserne. Det lykkedes for Gammelgaard at lære eleverne melodier til så godt som alle sange i bogen. Gid de må blive brugt flittigt.

Årets flidspræmie, Ulrik Plesners legat, tilfaldt en af pigerne, væverske Hanna Lind fra Gelsted. Arbejdsgiverforeningens formand, fabrikant Hans L. Larsen har talt ved enkelte sommerkursus her på skolen og har da erklæret, at han ikke ønskede at modtage noget honorar, men at beløbet måtte blive givet som hjælp til elever til betaling af deres højskoleophold. Det tog skolen med tak imod. Det drejede sig ialt om 225 kr., der blev delt mellem Bent Mejlsing, Aksel Nielsen og Carl V. Nielsen.

I slutningen af januar meddelte Svend Andersen, at han agtede ved vinterskolens slutning at gå over til andet erhverv. Med Svend Andersen mister Roskilde Højskole den antagelig bedste matematiske hjerne, som har virket ved skolen. Vi ønsker for ham, at han må finde mulighed for at udnytte sine værdifulde evner, hvor han kommer, og siger ham og Ester tak for deres arbejde her.

Søren Hvid Rasmussen, der flyttede fra højskolen i fjor og overtog en landbrugs-ejendom syd for Roskilde, gjorde os den store tjeneste at påtage sig at lede gymnastikken her også i vinter. Det var et drøjt job. Han måtte cykle de seks kilometer hen og hjem for hver gymnastiktime.

Den første juni tiltræder en ny lærer. Det er Ditlev Jensen. Oprindelig tekstilarbejder. Han var elev her på skolen før krigen. Tog senere på Jonstrup seminarium og uddannede sig til lærer. Sidst var han lærer ved fængselsvæsenet. Vi håber, han må falde godt til her og komme til at føle sig hjemme blandt Roskilde Højskoles ungdom.

Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening

Som tidligere meddelt vil Elevmødet 1948 blive afholdt paa vor gamle »Røde Borg«, nu Danmarks Fiskerhøjskole i Esbjerg *Lørdag den 19. og Søndag den 20. Juni.*

Program

Lørdag Eftermiddag: Ankomst til Skolen. Kl. 18 Aftensmad. Kl. 20 Fest med Tale af Forstander Hamle, Underholdning og Kaffebord.

Søndag Kl. 8 Morgenmad. Kl. 9 Generalforsamling. Kl. 10,30 Foredrag af Folketingets Formand Julius Bomholt. Kl. 12,30 Middagsmad. Kl. 14 Udflygt. Kl. 18 Aftensmad. Kl. 20 Sammenkomst med Oplæsning af Forsorgssekretær Mi-

chael Andersen og anden Underholdning, Kaffebord og Afslutning.

Prisen for Opholdet paa Skolen er 9 Kr. pr. Deltager.

Da Fiskerhøjskolen ingen *Tæpper* og *Haandklæder* har, skal disse Ting samt *Rationeringsmærker* medbringes. *Deltagelse* i Mødet skal være anmeldt til undertegnede *senest den 12. Juni.* Til samme Dato maa Forslag, der ønskes behandlet paa Generalforsamlingen, være indsendt.

Nu, da det endelig er lykkedes os at faa afholdt Elevmøde paa vor gamle Skole i Esbjerg, haaber vi, at mange Kammerater vil følge Indbydelsen og samles talstærkt, saa vi kan faa et Par gode minderige Dage sammen. Velkommen til Elevmødet paa Danmarks Fiskerhøjskole i Esbjerg den 19. og 20. Juni.

Hans Holm.

Elevforeningens Adresser:

Formand: Hans Holm, Nørvang 16, Esbjerg.

Kasserer: Skolebetjent M. P. Jensen, Kommuneskolen, Østergade, Esbjerg.

Sekretær: Viggo Sørensen, Haraldsgade 56, Esbjerg.

PERSONALIA

Der blæser stadig kraftige vinde om vor gamle »røde borg« i Esbjerg. Efter tyskernes mishandling syntes skolen at skulle genopstaa i fornyet skikkelse som »Danmarks Fiskerhøjskole«, skabt ved store ofre fra saavel stat som kommune og fiskerbefolkningen i alle landets dele. Ved indvielsen i november 1946 herskede den lyseste stemning, alle taler var præget af forventningen om en stor opgaves lykkelige løsning. Nu halvandet aar efter synes idyllen at være slaaet om i sin modsætning. I april bragte bladene i sensationel opsætning meddelelser om, at der var indtraadt en krise paa fiskerhøjskolen. Det fremgik, at bestyrelsen havde ført forhandlinger med ministeriet om at knytte en sømandsskole til fiskerhøjskolen og i den forbindelse, for at staa frit under en nyorganisering, havde opsagt kontrakten med forstander Hamle, foreløbig dog med tanken paa genantagelse. Imidlertid lod forstanderen offentligheden forstaa, at han var yderst utilfreds, ikke blot med opsigelsen, men med bestyrelsens indblanding i hans eget myndighedsomraade, og seks af skolens lærere sluttede op bag forstanderen og fremsendte til bestyrelsen en skrivelse, hvori de krævede langstingsmand Severin Hansens afgang som formand for skolen. Samtidig tilstillede forstander Hamle pressen en redegørelse, hvoraf det fremgik, at han allerede nogen tid havde arbejdet paa at oprette en fiskerhøjskole paa privat basis, da »fiskernes egen højskole er en altfor god idé til at den helt eller halvt skal opgives«.

Efter et møde den 26. april udsendte bestyrelsen herefter en officiel medde-

lelse, hvori bl. a. udtaltes, at man efter det passerede forstod, at forstander Hamle ikke agtede at fortsætte som forstander for Danmarks Fiskerhøjskole, og at bestyrelsen saaledes maatte anse spørgsmaalet om eventuel oprettelse af ny kontrakt for bortfaldet. Samtidig fandt den anledning til at udtale sin skarpeste misbilligelse af den af forstanderen og lærerpersonalet førte aktion rettet mod bestyrelsens formand og beklagede dybt den uro, som derved var opstaaet omkring skolen og dens arbejde.

Det kan vel saa forventes, at stillingen som leder af fiskerhøjskolen og sømandsskolen vil blive opslaaet ledig, idet forstander Hamle fratræder pr. 1. august.

Halfdan Rasmussen, der har været elev paa Roskilde Højskole, har udsendt en ny digtsamling: »Paa Knæ for Livet«. Den er af kritikken proklameret som en af aarets fineste digterbedrifter.

Werner Jacobsen, Frederikshavn, (Roskilde 1946—47) er blevet redaktør af Ribe Social-Demokrat (»Vestjyden«).

Henning Andersen, Rønne, har ombyttet sin plads som journalist ved Silkeborg Social-Demokrat med en tilsvarende paa partibladet i Slagelse.

Svend Aage Poulsen, Viby, ogsaa Roskilde-elev, har paa Dansk-norsk fonds bekostning studeret folkeoplysning i Norge. At han har faaet mange gode indtryk og ideer deroppe, vidner breve og bladartikler om.

